

Štev. 4.

V Ljubljani, dne 15. februarja.

„Naprej zastava Slave!“

1885.

Dragotin Rudež.

Na svojem posestvu na Gračarjevem Turnu na Dolenjskem je umrl iskreni rodoljub in naudušeni Slovan, Dragotin Rudež.

Ker je bil pokojnik izredna prikazen v našem narodu, katerega je ljubil iz dna svojega srca in iz cele svoje zlate duše; ker je bil mož poščenjak, kakršni se porajajo le porredkoma: zato se nam je zdela dolžnost podati v našem listu sliko njegovo in kratko očrtati uzorno, tiho, a delavno življenje njegovo.

Dragotin Rudež se je porodil 1833. leta v Ribnici. Ribničan je ostal po govorjenji do smrti. Očeta mu ni izpridila tuja šola in odgoja, zato je vladal v rojstnem gradu Dragotinovem slovenski jezik. Oče je bil velik

prijatelj etnologiji, zlasti slovanski. O slovanskih deželah in narodih je kaj rad bral, čul in se pomenkoval. Dragotina je seznanil z Markom Kralevičem že doma, ko mu sin še dobro brati ni znal. Narodnjak v sedanjem pomenu te besede pa stari Rudež ni bil, in takrat ni mogel biti. Osnovne šole in spodnji gimnazij je dovršil Dragotin privatno, kar je zmatral vedno za nesrečo. Če pride človek v prvi mladosti premalo med ljudi, ostane mu rada za zme-

rom neka okornost in bojzljivost. Tudi Rudež se je ni mogel nikoli popolnoma znebiti. Če je govoril javno, zapiralo mu je sapo. To je uzrok, da se v zboru ni posebno odlikoval. Narodno zavest in vročo ljubezen do

Slovanstva je užgalo v njem branje Jordanovih: „Slawische Jahrbücher“. Na gospodarskem vseučilišču v Ogrskem Starem Gradu so ga seznanili srbski součenci s krasno narodno poezijo srbsko. Te pesmi so se mu tako priljubile, da se je naučil mnoge na pamet. Dokler je bil v Ogrskem Starem Gradu, zahajal je rad med ogrske Hrvate, ki živé v tamkajšnji okolici. Oženil se je z bližnjo svojo sorodnico, rojeno Dunajčanko. Potrebovala sta škofovega dovoljenja. Gospa mu se je naučila slovenski ne le govoriti, ampak (zaradi otrok) tudi moliti in brati. Po nemški se je jela pomenkovati z decó nekoliko še le po tem, ko so pohajala v šole. Rudež sam pa ni izpregovoril nikoli z nobenim svojim otrokom kake tuje besede. Če je imel sin deset let, skrbel mu je že za primerno narodno berilo. Na Slovenskem je malo gosposkih rodbin, v katerih bi se bralo toliko slovenskih knjig, novin in časopisov in s takim veseljem, kakor v Rudeževi. Ni torej nobene dvojbe, da bodo njegovi otroci dostojni nasledniki svojega očeta.

Po veri je bil Dragotin resničen katolik. Šel se je vsako leto izpovedat in obhajati. Itak so mu bili pravoslavni Slovani ravno tako mili, kakor katoliški.

Po narodnem in političnem uverjenji ni bil le Slovenec, ampak Slovan z vsem srcem in z vso dušo svojo. Napredka bratov Rusov, Čehov, Bolgarjev se je veselil tako iskreno, kakor slovenskega.

Z marljivim in pazljivim branjem si je pridobil Dragotin redko izobraženje. Veliko delo Brehmovo je znal malone na pamet. Razni ekonomski sistemi so mu bili dobro znani, držal pa se je vendar le narodnega, slovenskega. Dejal je: kmetje naši delajo po stoletni izkušnji svojih sprednikov. Njihov način je za naš kraj in naše podnebje najboljši, ako se rabijo pravi pripomočki. Brigal se je torej, kar se je dalo, za dobro orodje, dobro živino, dobro seme, dobre delavce, in dosegel s to metodo mnogo povoljnije uspehe, nego tisti graščaki, ki gospodarijo poleg nemških bukev in teorij. Razven slovenskega slovstva je poznal po večjem tudi hrvaškosrbsko in rusko. Štirikrat je prečital ruske narodne pesmi Rybnikova. V izvorniku ali v prevodih je bral Púškina, Gógolja, L. Tolstega, Dostojevskega, najrajši pa Turgénjeva „Lovčeve zapiske“. Ogromno rusko cesarstvo in vse njegove razmere pa je preučil tako korenito, kakor le malokateri Slovan; celo ruski učenjaki so se čudili njegovim vednostim in odkrito priznali, da mu niso kos! Kupil si je za velik denar silno množstvo vsakovrstnih geografskih, etnografskih in potopisnih knjig in časopisov ruskih, nemških in čeških, ki opisujejo na razne strani in z različnih stališč sveto Rusijo. Naročene novine in druge perijodske spise je dobival te le: „Slovana“, „Slov. Narod“, „Novice“, „Brenceljna“, „Zvon“, „Kres“, „Politik“ (zadnje leto ni bil z njo nič zadovoljen), „Globus“, „Ausland“, „Russische Revue“, „Statistische Mittheilungen aus Russland“, „Njivo“ (ruski ilustrovani časopis).

Znanosti svoje si je utrdil in pomnožil Rudež z mnogimi potovanji. Znani so mu bili dobro vsi važnejši slovenski kraji; večkrat je šel v Primorje, v naše in

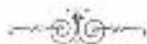
hrvaško in tudi v Zagreb. V Karlovec in Ogulin je potoval o bosenski ustaji, da vidi in obdari uboge bosenske begunce. Z g. Kozlerjem sta se peljala v Beli Grad, z gospo pa se vozila po Nemčiji. Najstarši sin Mirko je jecljal, zato ga je poslal v neki glasovit zavod na Vestfalskem, da se ozdravi, kar se je precej posrečilo. O ti priliki je videl naš Dragotin severno in južno Nemčijo, peljal se po Renu in pohodil tudi Čehe in zlato Prago. Z zabavnim vlakom je šel že pred mnogimi leti v Pariz in London. Krivo pa je poročal „Slovenski Narod“ v nekrologu, da je bil tudi na Ruskem in potoval po balkanskem poluotoku. Dalje od Belega Grada ni nikoli prišel, dasi sta se z gospodom profesorjem Trdino mnogokrat menila, da pojmeta a Bolgarsko.

Po značaji je bil Rudež najčistejše zlato, ki se daje misliti. Zanj se more po pravici trditi: Non erat macula in corde eius. Odkoival se je z nenavadnim društvenim talentom in taktom. S slanimi anekdotami in domišljaji je znal ljudi vsakega stanu kratkočasiti. Najbolj ga označuje to, da ni imel nobenega sovražnika, niti v nemčurskem taborji. Naši renegati so sploh govorili: Rudež je prav pošten in dober mož, škoda zanj, da je bil tako neumen, da je zašel med Slovence. S to sodrgo se ni hotel nikoli prepirati, ker je vedel, da ne bi nič pomoglo. Zaradi te priljudnosti in taktosti so ga ljubili tudi njegovi nemčurski bratje ravno tako, kakor da bi bil ud njihove stranke. Leta 1848. sta bila starejša brata prav dobra narodnjaka; presleparil in odvel ja je v nemški tabor znani nemški Dichterling Anastasius Grün. Dragotinova darežljivost je znana, itak ne bi mogli na tanko povedati, koliko je dal in podpisal za posamične zavode in podjetja narodna.

Bil je izredno ljubeznjiv in prijazen. Ne le njegovi prijatelji, vsa dolenjska stran, posebno pa kmečko prebivalstvo novomeškega okraja ga je zarad teh lepih lastnosti ljubilo in spoštovalo.

Od Rudeža ni šel nobeden revež s prazno roko. Več stotin ljudi je imelo pri njem delo in zaslužek. Skoraj da ga ni gospodarja, kateremu ne bi bil pomogel z dobrim svetom in zdatnimi posojili. Nekaterim je dajal denar, drugim seme, tretjim vino ali kaj drugega. V vsaki zadregi so hodili kmetje k njemu; brez njegove podpore bi bil moral marsikdo beračiti. Obresti je zahteval jako niske (na pr. od vedra vina 1 bokal!) in se je koj lahko pomiril, če jih tudi nič ni dobil. Marsikje je izgubil tudi glavnico. Dolžnika, ki je imel ženo in otroke, ni pritiskal nikoli tako, da bi ga bilo bolelo. Tako usmiljenega in krščanskega upnika ni dolenjska stran še nikoli imela in ga morda nikoli več ne bode.

Zato pa je bil Rudežev pogreb navzlic najgrjemu vremenu nepopisno sjajen in velikanski. Udeležitev, zlasti kmečkega stanu, je bila ogromna. Nobeno oko ni ostalo suho. Jok je bil splošen in tako glasan, da se je slišal več nego četrt ure daleč. Šentjernejski župljani niso jokali brez razloga. Dolgo se bode izguha njegova bolestno čutila; daj Bog! da ga na Gracarjevem Turnu nadomesti vreden naslednik! Dragotinu pa: „Vječnaja pamjat!“

Prijateljem.

Zložil S. Gregorčič.

Doklér kraljuje v cvétji zémlja mlada,
Doklér jo greje jasni solnčni sòj,
In zélen gòzd je, njiva in livada, —
Prijazno nam popéva tičev ròj;
Ko pa hladná jesén pri nas zavlada,
Ko zemlji pestri rujaví zavòj, —
Na južne tíčki si zbežé poljane,
Tu v grmih gòlih rédek le ostane.

S prijatelji jednako je na sveti!
Njih roj se zvest ti zdí in srčnovdán,
Doklér je sreča tvoja v pomém cvéti,
Doklér si slávljen in poviševán;
A ko te sreče solnce neha gréti,
Ko strt si v prah, od vseh strani teptán,
Zbeží ta roj, ko tíčki lahkokrili,
U sreči zvést, ni zvest ti v časov sili.

Vi taki niste! Kot ste bili zvesti
Mi v rádoti in sreče jasnih dneh,
Ostali v temnih ste mi dneh bolésti,
Ko pahnen sem protivniku v zasméh;
Spremljali ste me prej po gladki cesti,
Spremljáte zdaj po óstrih me pozéh,
Ostali z mano ste o dobi burni,
Ko me tepo viharji hudourni.

Zahrula náme je „nevihta s Krasa“,
Kakó morilen, groben dih je njén!
Uboge cvetke mojega Parnasa
Vijè, drobí in klesti bič ledén;
Oropal jih vihar je vsega krasa,
Na njé natròsil gósto prah strupén;
Na vso to kvar pa še dolží vrtnarja,
Češ: „cvet otròven narodu podarja!“

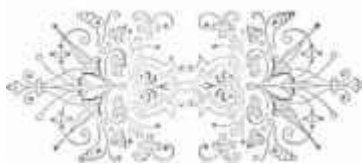
Boga celó iz rož mi hoče vkrasti,
In vender tudi te so božji dar:
On dal jim klíti je krepkó in rasti,
In grel njegove luči jih je žar.
In dobro vem, da niso mu k nečasti,
Čepráv za cérkev niso in oltár, —
Saj kaže vender sleherna njih črta,
Da seme njih iz božjega je vrta!

Krivica ta je v dno me duše spékla,
Saj človek sem in rahel čút imám;
A naj me peče, solza ne bo tekla,
Naj tare me, vpogníti se ne dam,
Stal bom ji v bran, ko da bi bil iz jekla,
Stal tem trdnéj vedoč, da nisem sam:
Da v borbi bridki ti mi duh ne klòne,
Na vas, prijatli zvesti, se naslòne.

Kedór je sam, lehkó ga vsak zatíra,
Če sam je, pastí mora še junák;
A kogar broj tovarišev podpira,
Pogum mu rase, dási je šibák,
Stoterna moč takó se v slednjem zbira,
Iz čete vse za vse močan je vsak:
Tako moj duh od vas moči dobiva,
Ves vaš pogum se v dušo mojo zliva.

Zato z veseljem nove spet cvetove
Zasajal bom od vas krepkó podprt,
Gojil jih bodem vse življenja dnove,
Pri delu naj me najde blede smrt!
A Bog sovražne króti mi vetrove,
In blagoslòvi moj samòtni vrt,
Da cvetje krepko mi rodí in zdravo,
Prijatlom na radóst, domovju v slavo.

A vi, prijatli, ki ostali zvesti
Ste mi celo v nesreče temne dneh,
Ko nežni cvet nevihte srd mi klesti
In stelje ga brez milosti po tléh, —
Vi vsi, kar vas živi mi v slednjem mesti,
Kar vas živi mi v trgih in vaséh,
Ohranite vselój srcé mi verno,
A Bog zvestobo plati vam stoterno!

Dr. Ivan Zlatoust Pogačar,

bivši knez in vladika ljubljanski.

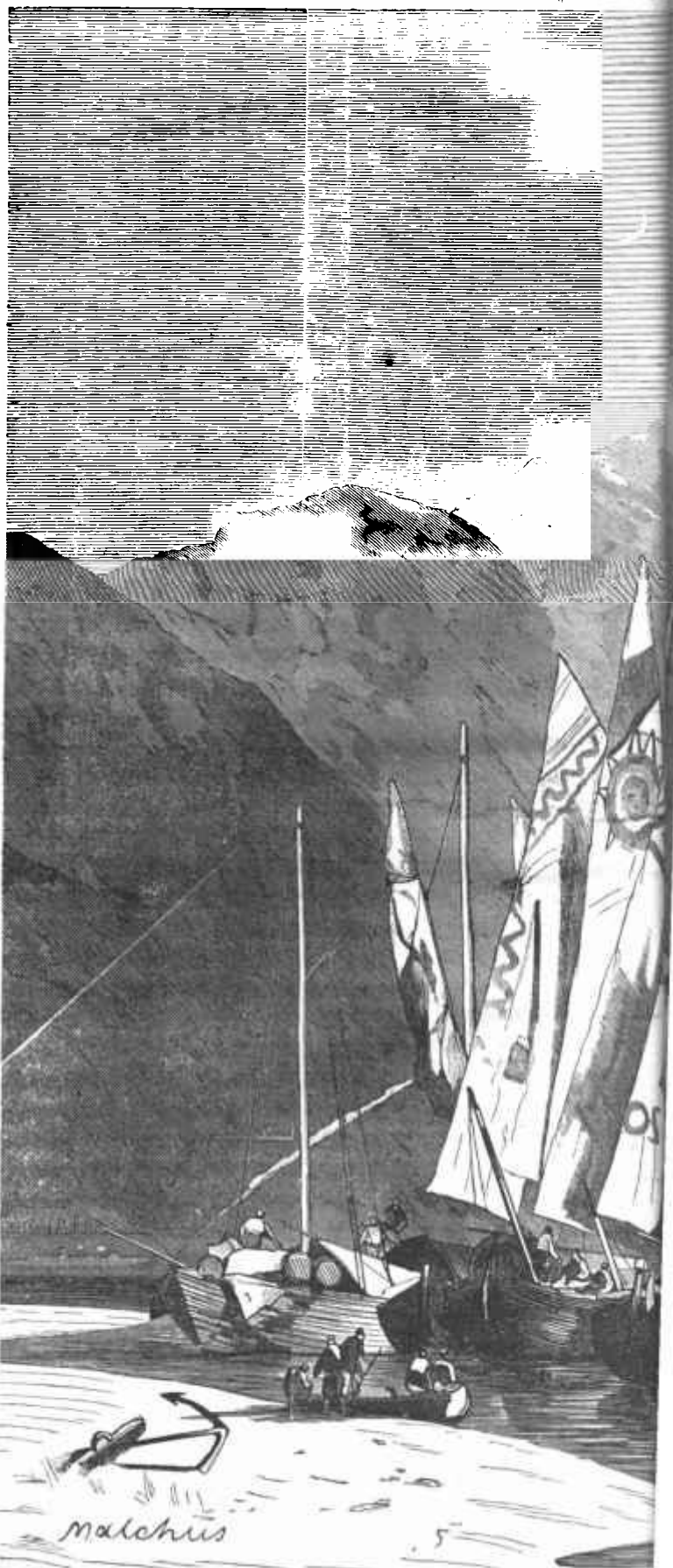
(Dostavek.*)

Družba sv. Mohorja je ogromna učilnica, katera nam odgaja narod. Prav je, da se poslužuje v dosego tega uzvišenega namena uzornih slik naših odličnjakov, ki se nam, hvala Bogu! še rajajo tudi to stoletje. Med njimi je pokojni Pogačar. Uzornik je, naj se ozreš nanj s človeškega, narodnega ali verskega stališča. Primerno in dostojno je, da se njegovega življenja bor in mar predoči narodu.

Blagodejni upliv životopisov vrlih mož je v Slovencih najbolj naglašal Slomšek; zares dražestne, nepozabljive so slike, katere nam je ustvaril v tej stroki. Krasno nam je narisal čednosti, svetle strani svojih junakov.

Drugo pot je krenil gosp. Svetilko v svojem spisu: „Janez Krizostom Pogačar, knezoškof ljubljanski“ v Koledarji družbe sv. Mohorja 1885., str. 31–49. V imenu vere, v imenu narodnosti, v imenu žaljenega ljudstva slovenskega moramo protestovati proti temu proizvodu. Posebno pozornost daruje gosp. pisatelj slabostim in napakam in človeškim nedostatom pokojnega vladike. Pa poreče kdo: on ga opira. Uzornika ni treba opirati. Fidijev Zevs ostane mojstersko delo, naj še toliko muh seda nanj. Kaj je bilo treba omenjati sebičnosti pri njem, ki nikdar ni daroval mamonu? ki je iz narodne požrtvovalnosti (pri nekem ponesrečenem zavodu), da bi se naš narod v gmotnem oziru vendar kedaj postavil na svoje noge, kakor se pripoveduje, izgubil na tisoče? Ali mu je bilo treba očitati preveliko samostalnost, češ, „pri nastavljanji in premeščanji duhovnih pomočnikov se je premalo oziral na dobrohotne svete svojega svetovalstva?“ Vsaj se čudimo zdaj grozni modrosti, s katero to poprej prezirano svetovalstvo preganja na pr. kapelane pisatelje. Ali se spodobi omenjati tako (str. 48) razmer njegovih do sv. očeta? Mari se s takimi „predsodki“ ne maje na stebrih vere? Kaj spada v narodni spis prazna sumnja (str. 42.) o liberalnem vladiki? Naše ljudstvo ne prebira židovskonemških listov, da bi to pojnilo. Sicer pa, Bog daj Slovencem veliko takih liberalcev, ki bi bili zvesti sinovi sveti cerkvi, ki bi vedno branili njene pravice, ki bi bili zavzeti za vednostno razumenje uzvišenega katolicizma, ki bi razvoj Slovenstva tako pospeševali, kakor je to neovržno gotovo o pokojnem dostojanstveniku, ki je doma in v gosposki zbornici zastopal katoliško stališče ter svoj glas oddajal v prid cerkvi in Slovanstvu (cf. šolska novela, češko vseučilišče). Pri „Diözesan-Blattu“ ni mogel zamolčati nejevolje Krizostomove o snovanem poslovenjanji lista; tega se pa ne spomina g. Svetilko, da je širom odprl vrata slovenščini v list, iz katerega jo je prej omenjeno dobrohotno svetovalstvo, pripravljaje se na Metodovo, hočem reči, Vikingovo tisočletnico, zavrglo takoj po smrti Pogačarjevi. — Na strani 47. govori: „V sredo zvečer je začel smrtni boj.“ Svedoki trdé, da ni bilo nikakeršnega boja; njegov

*) Iz duhovskih krogov smo prejeli kot dodatek k životopisu, priobčenem v prvi in drugi številki „Slovanovi“, še ta dostavek.

Pogled iz

konec ni bil „tragičen“ (str. 48.). Pogačar je umrl mirno; umrl je tako, kakor umirajo verni kristijani, ki se za prestop v večnost krepčajo s sv. zakramenti za umirajoče, priporočajo se svojem v molitev ter s popolno

udanostjo v voljo božjo izročajo dušo svojemu stvarniku. O tem, da je gorela v Pogačarjevem srci živa, neugasna

erno Goro.

ljubezen do našega milega jezika, o tem neče Svetilko ničesar vedeti, dasi namiguje na str. 48., da je „imel priliko pogledati njegovemu duhu v globočino“. Narodu našemu, ki se je še le zavedel ter še vse premalo čisla

svoj krasni jezik, zakril je nalašč g. pisatelj velečastni oltar domovinske ljubezni, dvigajoč se na prvem mestu v plemenitem srcu pokojnega vladike. In vendar se drzne reči na str. 49.: „Resničnost je prva dolžnost pisateljeva in zato nisem prikrival ničesar, kar je potreba povedati, da bode poznal slovenski narod jednega izmed svojih najplemenitejših sinov.“ Treba bi bilo povedati narodu: „Tvoj sin se je vzpel visoko, a ni se sramoval svojega slovenskega jezika; podpiral je slovenske učenjake, častil slovenske pesnike (na pr. Gregorčiča); živo se je radoval jezikovnemu napredku; čudil se, kje novi pisatelji (na pr. v Kresu, Zvonu, Mat. Letopisu) jemljó toliko raznih izrazov; dovolil slovensko uradovanje; vrlo skrbel za slovenski slovar; malo mesecev pred smrtjo je še rekel njegovemu uredniku: „Da bi vsaj videl prvo polo tiskano.“ Ali je bilo treba smešno agitacijo zoper „Slovenski Narod“ prenašati v Mohorjeve družbe koledar, kjer stoji, str. 49.: „V narodnem obziru ga je hotel „Slov. Narod“ proglasiti narodnjaka v svojem zmislu. Kaj takega Pogačar ni nikdar bil. (Zakaj je bil pa do poslednjega diha naročen nanj, če ni odobral njegovih borbe za narodni obstoj naš?) Nič mu ni bilo bolj zoprno, kot vedno podarjanje narodnosti. Take nazore je imenoval omejenost, zaslepljenost. Omika premaga narodnost, le neolikanost bije boj zoper tuje narodnosti.“ Tako modruje g. Svetilko. Ali ni to, pohujševati narod, pospeševati narodno mlačnost? Ali ne ve, da so bili ravno tisti nazori krivi, da je že na tisoče Slovencev potonilo v nemškem morji, da so nekateri slovanski rodovi popolnoma izginili z zemlje? Do te idejalne omike se Nemeč, sosebno naši Talminemci, ne bodo skoro povzdignili — in do tačas moramo biti Slovani oprezni; s svojo popustljivostjo smo si že preveč škodovali. Vest vas je spekla, g. Svetilko, ko ste šli zagovarjat nemški pogrebni govor, ponosno sodeč: „A jaz si drznem sveto zatrjevati, da je bil nemški govor popolnoma po želji in v zmislu vladike Pogačarja“. Istina kamenje ste metali, g. Svetilko, v pokojnega vladiko; kamenje ste zagnali še v grob. Kdo vam bode veroval, da si je želel Pogačar nemškega govora, on, Zlatoust, ki je imel za Tom. Krenom največ slovenskih govorov izmed vseh vladik, kar jih je sedelo do zdaj na stolici sv. Maksima? Zlatoust, ki je ravno sam odpravil brezpotrebne nemške propovedi pri sv. Jakopu v Ljubljani ter na novomeškem gimnaziji nemške eks-horte, in se je, kakor se prav zanesljivo pripoveduje, resno bavil z mislijo, kako jednako nepotrebne nemške govore v Šenklavži nadomestiti s slovenskimi, in kako bi se ljubljanskim Talminemcem krivica ne godila, drugače za nje poskrbeti in tako dati prvi stolnici slovenski domači značaj, kakor se jej spodobi, da ne bode zbok nemškovanja prazna takrat, kadar sam višji pastir z vso slovesnostjo pontifikuje. — G. Svetilko, ki je imel priliko gledati pokojniku v globočino duha, moral bi vendar le pretehtati, kaj je in kaj ni za javnost, ker je ravno gledal v globočini in ne na površji, in pomisliti, kje da objavlja svoj spis. Narodu, zlasti pa naši mladini, kličemo: Varuj se takih vešč, ki svetlucajo pred teboj, hoteč te zvabiti v kalno močvirje narodne pogube.

Agapiz.

Spisal Josip Kržišnik.

I.

Dejanje se vrši v Cirovem šatôru.

Cir in njega spremstvo.

Sluga (ustopi).

Poslanci Masagéti so prišli,
Želé, da blago vsprêjmeš jih, gospod!

Cir.

Da mi vnidó!

(Sluga se pokloni in odide.)

(Drugemu slugi.)

Agápiza privêdi,

Vezi mu razvezávi!

Drugi sluga (klanjaje se).

Slušam, car!

(Odide.)

Cir.

O, kaj mi zôrna Tómira poróča,
Ponôsna vdôva, lépa njih knegínja?
Do nas privél je glas o njé čarôbi,
Žarnó mi v duši hrepenénje vzbudil,
Da zrem in ljubim svézi jej obráz.
Hče li se še sedáj mi brániti,
Ustréči méni li zahtévi môji,
Da vrnem jej ujéto ljubo déte?
(Masagéti ustopé resno ter se pripognejo.)

Menezar, prvak poslancev.

Knegínja prosi naša, svetli Cir,
Da pôšlji jej sinú, veselje cvétno,
Umíri nam očino vzburjeno,
Napóti z vôjsko se nazaj domov.

Cir.

Ustrézi moji želji Tómira,
Svoj cvét predáj mi in dežêlo svojo,
Potem izpólnim voljo vladaríci.

Menezar.

O car, ljubíla vróče je sopróga,
Želí še v smrti njemu biti vérna;
Premíla ji je naša domovína,
Da bi prodájati jo mogla tujcu.

Cir.

Tedáj nam je pogájanje zaman,
Dolóci kruta bôrba najin spor!

Agapiz (ustopi. Ugledávši Menezarja, pohiti k njemu ter se ga oklene).

O dragi mi vzgojítelj, Ménezar!
Kakó li žíve blaga, zlata mati?
Kakó se vlada míla nam očína?

Menezar.

Gorjé prišlo na nas je, ljuto zlo:
Bledí knegínji divni lice krasno,
Napaja dušo ji neznôsna ból,
Po tébi, svojem bláženstvu, vzdihuje.
In tvoje Masagete polni žalost,
Po tébi, jasnem upu, koprné.

(Cir:)

O vrni, svetli Cir, nam kneževíča!

Agapiz.

Ne síli v mojo mater, Perzov car!
Dežele ne napádaj Masagetom!
Ne míslí, da upógneš jih lehkó!
Razbita res bilà je môja vojska,
A ní porázila je tvoja moč,
Premágalo je tvôje nas lokávstvo:
Hliné ubég si pustil tabor svoj,
V njem tuje nam razlózivši pijáče.
Mi vanj prišli smo, zlega ne sluté,
Nasrébali se čudnega pojíla.
Ti náglo si napál omámljence,
Razpódil bôrce, mène si ujél.
O Cir, ne slépi te uspeh slučajni,
Domov se vrni, blagi mir nam daj!

Cir.

Kar Cir ukrenol je, to Cir storí.

Agapiz.

Ne buri Masagetov, jaki car!
V pustínje se neplóдне umeknú,
Za sabo vse požgávši in zatrši.
Upéhan, gladen bódeš jih sledí.
A v dívji te samóti napadó.
Zvijó nesrečne bôjníke in tebe.

Menezar.

Ostavi zmirom nas, o môčni Cir,
Da tvoje slave ne zmračí puščava!

Cir.

Jaz Tómiro si pridobiti hočem.
Da dvigne v zrak se, do leskečih zvézd,
Na orlovi peruti vspnem se jaz,
Doplóvem jo, nje cvetje prisvojím. —
Ne dâm sinú ji, ako me ne sluša.

Menezar:

Oh, mílo prosimo, vladár sijajni! . . .

Agapiz.

Skal neoméčnih mílosti ne prôsi!

Cir.

Podáj se ôna, Cir se ne podá.
Pokôri se knegínja in dežêla.

Menezar (potrto sam v sêbi).

Prošla je nádeja, da se upógne.
Uklôniti se tréba nam je njemu.

(javno)

Tedáj se zvrši tvoja volja tvrda:
Teló čarlívo Tómira ti vróča,
Predaje Masagete svoje tébi . . .

Agapiz (se zdrzne prestrašen).

Kakó?

Menezar.

Da vrneš ljubljeno ji déte.

Cir.

O, môje hrepenénje!

(Veselje mu zasíje z lica.)

Agapiz.

Oh, ní móžno!

Da radi mène moja blaga mati

Zavéže z nenavídenim se móžem,
Predá sovražnim Perzom domovíno —
Ni móžno!

Menezar.

Síli jo ljubáv do tébe.

Agapiz (položivši strastno desnico na srce).

Oh, da biló srce bi moje krívo,
Da vrag nasílni ljubi mójo mater,
Da služi zlemu vragu v sužnjesti
Živahni, vrli, dragi narod moj!
Da posedàj bi rézvi Masaget,
Svobóдно, smélo preletavajoči
Na ískrem kónji šírnó svójo ráven,
V sovražne spóne vkóvan vzdihováł,
Ni gánóti se prósto, rob, ne smél!
A jaz da bil bi srédstvo taki bédí!
Ne smé, ne more, néhče tega duh moj.

(Sam v sebi.)

Zapréčiš lahko zlo: Daruj živénje,
To razbijó pogájanja se kvarna,
Ves rod navdíhne maščevanje, srd,
Boré se divje brabro, dom otmè.
Vsprejmite vek mi mladi v žrtvo, bogi,

(Potegne bliskoma meč iz nožnic Menezarjevih in si ga zabode v
prsi, predno ubrané drugi.)

Za mater in očíno drago, zlato!
(Omahuje. Vsi se zdrznó.)

Menezar.

Uh, sin moj!
(Ujame ga ter položi na stol.)
Drugi poslanci (vsi potrti.)

Up naš!
Cir (srepó ga zré).
Smélec!

Perzi.

O jtnák!

Menezar (pripógnen čezenj).

Oh, smrtno! Kri mu bruha v curkih vén.
(Masageti se zberó žalni krog njega in gledajo némi vanj.)

Neki Perz.

Če taki vsi so, tvrda bóde vójna.

Agapiz (oslabelo Menezarju).

Pozdravi blago mater, ból jej téši,
Braníte bódro milo očevíno!
(Umiraše.)

Pogíbljem . . za . . svoj . . narod . . lju—blje—ni.

Masageti.

Oh, mili knéževič!

Menezar.

Umrł je!

Masageti.

Béda!

Menezar (se naglo dvigne, obrne se divje proti Ciru, zróčemu iz-
umljeno ta prizor).

Gorjé ti Perz! Prolíł si kri nedolžno.
Ne ubežíš usódi.

(Továrišem.)

Pójdímo!

(Ozbitni ostavljajo poslanci šator. Cir in Perzi gledajo vznemírjeni,
osólpli za njimi.)

(Zavésa zagrína prizorišče.)

II.

Pustínja, bojíšče.

Cir (leži ranjen, nesvésten. Zavéda se; oslabélo.)
Zahaja solnce. Móni, oh, doséva.

(Pridvigne se in oprè glavó ob róko.)

Umíram, bujne želje ne doségši.
V puščave góle zvabil me je vrag,
Prijahal brz, napal nas, ugonóbil.
Bledí mi jasna slava. — Večerí.

(Srepó gleda pred se v daljo.)

Tajínstvena podoba vstaje v mraku —
O, mrklo zre me — Prsí krvavé jej —
Mladèc temán! —

(Omahne. Nezavesten.)

Agapiz! —

Tómira in Menezar prijahata.

Menezar (kaže ónej carja).

Sílni Cir.

Tómira (ozbílno, žalóбно).

Strelíca poljubíla mu je srce
Nemírno, slavohlépno, neutóšno.
Prijél si plačo, nenasítlni člóvek,
Da si umóril sina, milo óté.

(Zamisli se.)

Agapiz, mója duša, blaženstvo,
Oh mrtev — mrtev!

Menezar.

Cir óživlja se:

Še díha slab — trepálnice gibljó se —
Utrujen progledava.

Tómira (poluglasno)

Vražni Perz!

Menezar (sam v sébi).

Ozíra se v knegínjo koprné,
Okó mu plamení, dvízó se prsí,
Na líci plava ráhel mu nasméh:
O, zre jo hrepenéče.

Cir.

Tómira!

Uspél, oh, nisem, ali tebe vidím.

Tómira (žalóбно).

Pogubil si mi sina, tvrdí móž!

Menezar.

Usíha móčni car.

Cir (celo slabo).

Oh, Tó—mi—ra!

Menezar.

Dožível je.

Tómira.

Umrł je neukrótnik.

(Masageti se približajo.)

Odréžite mu glavo, Masageti,
Vrzíte v méh jo, s krvíjó napolnjen,
Da napojí se duh je nenapójni,
Da se uteši volja neutéšna!

(Pomolčavši.)

A pôtle zagrebíte ga spodobno.

(Menezarju)

Pojézdíva!

(V misli utopljená jaha, žalóбно.)

Agapiz, oh Agapiz!

(Zavésa se zagrína.)

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Ničesar mu ni odgovoril protonotar. Morda je bil smehljal, ki se mu je napravil okrog ustnic, nekoliko sarkasten, morda tudi ne! Kdo vé? Bili so tedaj časi, ko so olikani in neolikani vzdihovali še v sponah vraže in teme. Smehljal na lici protonotarja ni ostal skrit mladenču. Ohladivši se od naudušenja, s katerim ga je bilo napolnilo cesarsko ime, izpregovoril je tožno:

„Vi se smejete, velečastiti? Morda se vam vse to vidi smešno? Ali za Boga, gospod protonotar, kaj naj počenjamo plemeniti mladenči sedaj? Ali naj z lopato premetavamo rušo, kakor umazan težak; ali naj imamo pivnice, v katerih se drago in dobro prodaje ta nova, nemška pijača; to pivo, ki se je ravnokar priklatilo v deželo? Ali je rečeno, da se plemič ne sme prikazati na duševno polje, da ne bi bil drugim, poklicanejšim v posmeh? Plemič ima dolžnost, povsod in o vsaki priliki služiti svoji domovini; nji ima posvetiti svoj meč, železno svojo pest! Nji v čast mora pa tudi zastaviti duševne moči svoje, da ni samo po telesu plemič, temveč, in še mnogo bolj, tudi po duhu! To je moje mnenje, velečastiti gospod protonotar, ker se ne sme in ne more zahtevati, da naj so kranjski plemiči — duševni lenuhi!“

Malo se je kazalo mladenčevega lica izpod čelade, ali to, kar se je kazalo, bilo je rdeče, kakor makov cvet. Iz oči pa je sijal govorniku svit naudušenja in ponosa. Tudi protonotarju se je razžaril obraz in z vidno zadovoljnostjo je zrl na mladega svojega prijatelja.

„Zares,“ odgovoril mu je, „zares, mi Weicharde, dolžni ste naši Karnioliji, temu karneolu mej deželami, posvetiti vse svoje moči! In kakor je Tarkvinij nekdanj srčno svojo kri, to je rodnega svojega sina, daroval očetnjavi svoji, tako ste vi kranjski plemiči dolžni naši domovini darovati vse moči, vse misli svojega duha! In ali morda očetnjava ne zahteva tega od vas? in ali vam pravi ona: ležite v postelji in prespite svoje življenje? Oj ne! Naša domovina, Carniolia, zlata boginja, ima svojo slavo, divno svojo preteklost! In želja njena je, da stopi v zbor drugih rodov, da jo spoznajo in po spoznanji časté. Kaj je sedaj Carniolia? Extrema Germaniae pars ad meridiem! Drugega nič! Ali kaj bi lahko bila, če bi jo poznavali tam zunaj? Carniolia!“ usklikne latinski, ustavivši konja, „inquam antiqua et nova, quae hactenus a condito mundo plurimarum gentium migrationibus, culturis ruinis, per adversos pariter ac prosperos Fortunae casus iactata, quasi in umbra, quasi in umbra delituit! In kako to, mi amice? Odgovor ni težak: quia nullius unquam calamo illustrata! In ali je drugače glede narave in njenih krasov? Kdo poznaje našo zemljo, naše gradove, naše gore? Kdo poznaje preslavno genealogijo naših slavnih rodov? Vidite, mi liberi baro, tu je bojišče, kjer naj bi plemiči naši slavili svoje premage. Tu je polje, kjer se koplje zlato, ne da bi potrebovali „chimiae“ in njenih skrivnosti! A sedaj je čas, da odrinem. Aló, Seladon!“

Podal je roko mlademu tovarišu v slovó; letá jo spoštljivo poljubi.

„Hvala vam, velečastiti,“ izpregovori ponižno, „vaše besede so mi pale v srce, kakor rumeno zrno v plodovito zemljo.“

„Ali vi še ostanete?“

„Še! Poklicali smo na boj tega odpadnika, Janeza Solnca! Nekoliko mladih ljudi nas je, in vedenje tega viteza nam ne ugaja. Morda bode teklo nekaj krvi tu, danes! Če Bog da! Ali, velečastiti! kako je vaše mnenje o vedenji Janeza Solnca? Ali bi se deželan kranjski mogel še bolj osramotiti, kakor se je osramotil ta človek? Kako je vaše mnenje?“

„Moje mnenje?“ odgovori oni mehko. „Jaz sem služabnik božji in ravnati se mi je po izreku: ne sodi, da te ne bodo sodili! Sicer pa se spominam, kar poje naš pesnik:

Omnibus semper placuisse, res est
Plena Fortunae; placuisse paucis
Plena virtutis: placuisse nulli
Plena doloris!“

Potem še dostavi: „Deo gratias!“ To rekši, odjezdi iz jezdarnice. Okrog njega pa je napravljajal pes „Seladon“ mogočne skoke ter glasno lajal. Mladi baron, — bil je to Janez Vajkard Valvazor — ostal je sam ter zamišljen dovoljeval, da je konj počasi stopal po pesku. Morda se mu je tedaj v plemeniti duši utrnila prva iskra o tisti časti vojvodine kranjske, s katero je potem proslavil svoje ime za vso slovensko prihodnjost!

III.

Skoro potem se je pripodila v jezdarnico tolpa mladih plemičev ter s hrupom in krikom pozdravljala barona Valvazorja. Ker se je bil pred kratkim vrnil s svojega potovanja po Nemčiji, obsipali so ga mladi prijatelji toliko iskrenejše, ker so ga nekateri danes videli prvič po njegovem povratu.

„Dobro došel v Karniolijo! Bog te pozdravlja v domovini!“ Taki in jednaki klici so mu doneli naproti in stiskati je moral mnogobrojno rok. Bila je to izvoljena tolpa kranjskega tedanjega plemstva, in mnogo veleslavno ime je bilo zastopano v njej. Athems, Turjaški, Barbo, Purgstall, Jankovič, Paradažzar in drugi so podili konje po pesku na okrog. Vsi so bili mladi, življenja in zdravja polni; krasne podobe! Dika vseh pa je bil mlad človek, kateremu je bilo komaj dvajset let. Pod malim nosom so se mu kazali prvi pričetki volnenih las; ali izpod zakroženih temnih obrvi so mu zrle mile oči tako poželjivo, kakor bi se nikdar ne hotele nasititi! Bil je to Jurij Ljudevit, bastard turjaški. Janez Vajkard Turjaški, tedaj že knez in vojvoda v Šleziji ter vsemogočni minister na Leopoldovem dvoru je bil oče njegov. Pravilo se je, da ga je rodil s kmečkim dekletom; drugi zopet so trdili, da ga je s svojega potovanja po Beneškem prinesel nazaj in da se tedaj pretaka po mladem človeku vroča,

laška kri. Gotovega se ni vedelo ničesar, nego to, da je knez Janez Vajkard nezakonskega tega zastopnika svoje krvi silno ljubil. Ko je Leopold prevzel vladarstvo, ločiti se je moral prekanjeni minister od svojega ljubljenca. Cesar, ki je bil menda v svoji mladosti odmenjen duhovskemu stanu, sodil je o takih „pregrehan“ ostrejšje, kakor je bilo to v časih tedanjih v navadi! Bil je tenkih občutkov, če se mu je povedalo kaj takega. Zategadelj je Janez Vajkard poslal svojega nepostavnega sina v Ljubljano, Volku Engelbrehtu na vrat, kjer so ga uvrstili mej konjico deželnih stanov ter mu na videz odredili službo korneta. V resnici pa je bil Jurij Ljudevit tudi v Ljubljani prvi lenuh svojega časa. Zarad prečudne krasote svoje se je z milobnim vedenjem hipoma usilil tudi Volku Engelbrehtu v srcé, da je bil slep, ali da se je vsaj delal, kakor bi bil slep! Ker naš Jurij Ljudevit je počenjal, kar se mu je zljubilo! Nevaren je bil ljubljanskemu ženstvu in to omoženemu, kakor tudi deviškemu. Lazil je za mladimi dekletki, a tudi za zakonskimi ženicami. In vsak meščan je prebledel, kakor stena, če je opazil Jurija Ljudevita plaziti se okrog hiše, ker je tako vedel, da velja to plaženje ali mladi ženici ali pa hčerki tam zgoraj! Bil je spreten pretepač in v največje veselje si je štel, v družbi z dijaki o večernem mraku napadati in pretepavati miroljubne rokodelčiče ljubljanske. Včasih je izpremenil simpatije ter je potem v družbi z mesarji (ki so bili v tedanjih časih najsilovitejši pretepači v Ljubljani!) tolkel po dijakih, svojih prejšnjih prijateljih. Pil je mnogo ter imel prečudno lastnost, da se ni z lepa upijanil. Če so tovariši že pod mizo ležali ali pa gledali kalno, kakor deževna lužina, stal je naš Jurij Ljudevit trdno, kakor hrast, na nogah, in gledal z očmi bistro kakor ščuka, če se ji plen približuje.

Tudi danes je bil prijezdnil v deželno jezdarnico ta ljubljenc s sreče, ki je razlivala nanj vse čarobnosti lahkega, brezskrbnega življenja. Na belem konji je bil prijezdnil, a v strmenje svojim tovarišem je povešal glavo. Druge dneve je upil, a danes je stanovitno molčal. Komaj da je pozdravil prijatelja Vajkarda. Potem pa je zapustil gnječo sredi jezdarnice (kjer je zbrani družbi baron Valvazor pripovedoval o svojem potovanji), ter ob strani počasi gori in doli jezdnil. Samotarju se pridruži nekak velikan, ki je na širokem jermenu nosil silno težak meč ter kazal svetu obraz, ki je bil kakor polje razoran! Pridružil se je tedaj s svojim konjem Juriju Ljudevitu ter dvignil klobuk z glave, da se je prikazala velika pleša in pa na desnem lici dolga brazga, v kateri se je nekda kopala turška sablja. Zasmel se je ter dejal veselo:

„Kak si danes, Ludovice? Če mi čez nekaj dni kdo pové, da si ustopil v samostan pri očetih kapucinih, verjel mu bodem! Tako puščavniški se vedeš danes!“

Oni je obrnil obraz proti njemu ter dejal lahko:

„Ti si Aricaga!“

„Da, jaz Janez Aricaga, polkovnik kirazirskega polka Ferarri! A sedaj te z vso resnostjo vprašam, kaj ti je, da sedaj nekaj dni povešaš peroti, kakor bi si bil opalil kje? Ali se kesaj svojih neštevilnih pregreh? ali si se gledal v sanjah s hudičem, ki je hotel pograbit po nekrščanski tvoji duši? ali kaj ti je sploh? Tvoji dobri prijatelji smo v skrbeh in kaj naj počnemo, če te izgubimo? Povej mi torej!“

Jurij Ljudevit se je pazno ozrl na okrog. Videč, da sta sama, odgovori:

„Dragi polkovnik, doživel sem nekaj — prav čudnega! Če mi obečaš, da bodeš molčal in da se ne bodeš šalil z menoj, povem ti vse!“ (Dalje prihodnjic.)

Iz sazavskih letopisov.

Zgodovinski roman. — Češki spisal Václav Beneš Třebizský, poslovenil —l—r.

(Dalje.)

Beli vrhovi nedalekih gor so se že začenjali izgubljeni v oblakih, ki so se niže in niže spuščali, razprostirajoč po dolini tajnostni mrak.

„Za slavo češke dežele da jih je šlo tri sto umirat na Laško?“ govoril je poluglasno opat Božetěch. „Najboljše, da bi se ti Čehi vsi iz domače dežele izselili in v tujini za njih slavo umirali. To bi cesar najrajši videl. Kaj je pridobila s tem naša dežela, kaj Vratislav, da mu je postavil Engelbert na glavo kraljevsko krono? Moral si jo ti, dragi kralj naš, drago plačati! Mislíš, da bi tvojim Čehom slavnega spomina knežja čepica Břetislavova ne bila milejša? Ali si mari hotel v očeh svojih ljudi veljati za velikega? Tega ti nikdo tvojih svetnikov razen Božetěcha ni povedal, a ti ga nisi hotel poslušati. — Za slavo cesarjevo ste se bili, bratje! za slavo nemško vas je tri četrti ugonobila kuga in malone

četrtno italški meči. Tvoj brat, Pomněn, dal je življenje za tujo korist. Daj mu Gospod v miru počivati! — Le hodite se za meje boriti za svoje vrage, in videli bode, kam vas privedo. Pomagajte cesarju kovati vezi za njegove tekmece; za verne službe vas bode dobro nagradil, naj je že Henrik IV. ali kateri drugi. Mislite mari, da vas bode krona na glavi vašega kralja obranila sosedove zlobe? To je le jako zapeljiva vaba. Nobeden Vratislavovih naslednikov ne bode hotel biti manje od njega. Preprosta jim bode stara knežja čepica; vsak bode hrepnel po kroni, katero zopet za nekaj časa položi Nemeč z Vratislavom v grob.“

Po teh besedah je sklenil opat zopet roke, pokleknil v mehko travo in molil po tistem z mladim menihom zopet za Vicemila Kvílickega.

V tem pa se je že stemnilo in izza gor je priplul mesec. Zopet zaleskečejo njih vrhovi, kakor bi bili srebrni; ali po dolini so se valili megleni sivi oblaki, kakršni so navadno o poznih julskih večerih.

Ogenj je ugasnil pred malo časa. Holata se je nasmilil do dobrega ter se ulegel v travo, da bi prespal vse sitnosti in ves trud potovanja. Njegovo hropenje se je slišalo daleč in je ogluševalo govorjenje ostalih.

„Nekdo se sem plazi, ravno ob skali po senci hodi,“ zašepeta Pomnén, naklonivši glavo bolj naprej, da bi bistrejše videl. „Neka ženska je to. Šepetaje kliče nekoga. — Ne slišiš?“

„Viprecht Grojski je bil prvi na okopih in jaz takoj za njim!“ kriči v sanjah Holata. „Da sem pred njim bežal? predrzni zabavljaj!“ govori dalje starec in bije z rokama okoli sebe po travi.

Ženska, ki se je že priplazila k prenočevalcem, čula je brez dvojbe to upitje, zato obstane, in se še tesneje stisne k skali, in se še le potem, ko je utihnil Holata, spusti še oprezneje naprej.

Vender ni šla dolgo. Za dvigajočo skalo se zopet ustavi, pripogne se in nakloni glavo k tlom. Zdelo se je, da nekaj posluša. Potem se hitro skloni po konci; po gorskem rebbru pa zadone strune nekega godbenega orodja, sicer le jeden jedini, ali močan in hrepeneč akord. Na gori nad skalo pa se oglasi žalostno ujeta.

Naglo se zbudivši Holata, seže z levico po pušici, z desno pa po meči.

„Bežite od tod!“ zašepetal je čuden glas izza skale od visokega kostanja, kateremu nad vršičem je žalostno zabedovala orlica po orlu.

Strachota je bil z jednim skokom pod drevesom in je naglo objel žensko; toda deklica se mu izmakne, kakor jegulja; poskoči nekoliko korakov nazaj ter mu pokaže na strmo stezo, ki se je vila po skalah, kakor kača, z levo pa doli proti vasi.

„Aha! Iz vasi imajo na nas namerjeno in tod jim uidejo,“ zamrmra starec in za nekoliko časa so že stopali potniki navzgor h grebenu. Holata in Strachota naprej z napetimi loki.

Niso hodili niti uro in niso prelezli niti polovice skale, ko globoko pod sabo zaslišijo temne glasove.

Deklica, ki je šla ves čas pred njim, zamahne naglo z rokama, izpodbujajoč potnike, naj hitreje korakajo.

Nad vrhov skal je preletavala zopet orlica. Zopet je žalovala po orlu in ž njo dva mladiča. Semtertje so se zaletavali malone čisto do potnikov. Menda so čutili v njih morilce samčeve, očetove.

„Trikrat sem bil v Italiji na rimskih okopih takoj za Viprechtom; ali pred gorjanci — pastirji še nisem nikdar bežal!“ godrnjal je Holata v brke. Strachota pa je zrl za deklico, katere beli tilnik je vedno, kedar je količkaj hitreje stopila, obsijal mesec z očarajočim svitom, in s katere lasmi se je vedno poigraval vetrič.

Prehitel je Holato in že je pri pastarici; ali Talijanka mu je odhitela, kot da bi ga hotela nalašč pustiti daleč za seboj.

Že so bili na grebenu. Globoko pod njimi je bilo zopet čuti šumenje, ali skoro je umolknilo vse. Jedino

orlica je sledila vedno potnike z mladiči ter se zaletavala ž njimi vred večkrat prav blizo do njih.

Dekle še jedenkrat migne z desnico potnikom ter jim pokaže široko stezo, ki se je vila doli v dolino, po strani s travo in brezami zaraslo. Potem pa je postalo za trenotek, kot da bi se bilo v nekoga zagledalo. S čarobnim svitom so se lesketale njene oči, da se je celo mladi menih zganil o njihovem plamečem pogledu. Strachota ni se upal niti pogledati vanje; nikariže, da bi se bil deklici približal.

Deklica zamahne zopet z roko in ta trenotek izgine že tudi potnikom izpred oči.

„Odmeniti se nam je hotela! — Dobro dekle; ali za ženo bi je ne hotel imeti. Tako divje so se ji svetile oči, da me je kar mraz preletaval,“ omeni Lacek.

„Nikdar ne verujete, ako vam izkušeni človek kaj pove. Sedaj ste se prepričali! — Za to bi šel ti, Strachota! do pekla. A bodi vesel, da je proč in da nam je ohranila življenje.“

„Bog ji to povrni. — In nam se daj zdravim domov vrniti!“ doda k starčevim besedam Božetěh.

Čez nekoliko časa so se razlegali zopet po površinah žalopolni glasovi onega godbenega orodja, ki je prvo dalo svarilno znamenje potnikom.

Strachoti zatrepeče srce še bolj pod irhastim jopičem. Ni se mogel ubraniti, da bi se ne bil zopet ozrl nazaj.

„Bodi vesel, da je proč! — Deklice s črnimi očmi umejo smrt začaravati. — Krušinova Radka itak na te misli, koder koli hodi; kaj bi tedaj rekla, ko bi pripeljal domu takega črnookega in črnolasega škratca!“

Zopet so vsi pospešili korake.

„Bodeš li tam omenil kaj o slovanski liturgiji, oče!“ vpraša čez nekoliko Božetěha mladi menih, postavši za trenotek in uprši se ob palico, na kateri je imel navit venec iz trave z bratovega groba; venec, ki ga je hotel za spomin prinesiti v domovino, in ga je vzel s seboj zato, ker ni bilo gotovo, bodo li se tudi domu vračali tod.

Tudi opat popostane nekoliko, ali le zato, da bi si križ prikladnejše položil na ramo.

„V zadregi sem, dasi sem o tem že tudi sam premišljal. Břevnovski so nas bržkone očrnili. Odpusti jim tedaj Bog in Vratislavu daj se veseliti dolgega življenja. Bog tudi ne bode dopustil, da bi izginili poslednji spomini solunskega blagovestja. Na papeževem dvoru bi bila vsaka beseda zastonj. Saj vidiš, kako je vse razdvojeno. Nad cerkev so prišli časi antikristovi. Vladik ne časté, a ti za se ne dijakonov, ne cerkve. Bog pomagaj!“

Opat Božetěh si popravi po teh besedah zopet na ledjih križ, da bi ga mogel pripravneje nesti.

Prišli so že precej globoko proti dolini. Mesec se je že tudi odmaknil od gor in je priplaval nad dolino. Megle so se počasi vzdigavale in odgrinale potnikom daljnjo, nepregledno ravnino, po kateri se je v jasni noči o luninem svitu lesketalo mnogo gajev, vasi in mest. Kake četrť ure od tod se je dvigalo k zvezdnatemu

nebu mnogo cerkvenih zvonikov in po ravnini se je belilo nekaj, kakor na rjavi obleki srebrn pas. To je bil Pad. Njega šum se je slišal do sem.

„Tu bi mogli ostati do jutri“ izpregovori Holata, obrnivši se. Do Rima je še daleč in naše noge niso železne. Jutri bi ne mogli dalje.

Vsi ubogajo starca in si razpno šatore pod goro. Za kolce so jim bila velika vitka kostanjeva drevesa, za plachte razgrinjajoče se megle in sveže pernice zelena travica.

Jedini Strachota ni mogel zaspati.

Vedno se mu je zdelo, kakor da bi mu ona Tali-janka znova in znova kazala z desnico višje v gore in kakor da bi neprenehoma na njegova ušesa bili hrepeneči glasovi kitare iz globoke doline.

Še le čez jedno uro zadremlje in v spanji vidi solzečo devo daleč od tod na bregovih sazavskih, kako

gleda v vodo in jo vprašuje, kedaj in ali se zdrav vrne Strachota iz tujine?

Bila je to — Krušinova Radka. Spoznal jo je po robci. „Vrnem se skoro, skoro,“ zašepeče v spanji.

„Vrag je danes obsedel tega mladiča,“ zamrmra Holata, obrnivši se na drugo stran. „Še po noči ne daje pokoja. Trikrat sem bil na okopih rimskih, za Vi-prechtom — — —.“ Daljšo samohvalo starčevo, katere še v dremoti ni pozabil, preglušilo je hropenje ostalih.

Redovnika sta se ulegla ravno pod kostanjevo drevo. Opat je zaspal trdo. Mladi menih pa je imel tudi nekake nemirne sanje. Njegova duša je hodila za gorami po čeških logih, med ljubkimi cveticami. Popostala je pri jedni cvetičici, ki je nagnila sramežljivo glavico. Po vrsti je zašumela lahka sapica; peresca na čašici so nekaj zašepetala; menih pa je nehote položil desnico na srce . .

II.

V sazavskem samostanu.

Knez Vratislav je že zadostil svojim željam, ki mu niso dale pokoja, kar je zasedel knežji stol.

Nekaj let sem je stanoval v Pragi kronani kralj, prvi iz vrste Přemislavcev. Ali narod se je nekako teško priučeval novim naslovom. Krona, s katero je vladika krasil o velikih slavnostih glavo maziljenega gospoda, stala je narod precej drago. Da je dal cesar Henrik Vratislavu sto kron, ne bile bi odvagale potokov češke krvi, s katero so bila tolikera bojišča na Nemškem in doli na Laškem opojena. In pameten je bil ta cesar; dal jo je le osebi Vratislavovi. Sinovi in unuki, ako niso hoteli zaostati za očetom ali dedom, morali so si jo tudi zaslužiti. Kraljevska krona, ki jo je dajal vladar „svete rimske države“, morala je biti češkim knezom za vabo; in bila jim je tudi, kakor je dejal opat Božetěch. Brez Vratislavove pomoči bi bila izgubljena dedščina močnih Otonov. Sasi bi si bili ubranili svojo samostalnost in Rim bi tudi ne bil prišel v nemške roke.

Prvi češki kralj je pomagal tujcem pridobivati srečo za granicami; svoji deželi pa sreče pridobiti — ni znal. Lastni bratje so se sprli proti njemu in v kratkem je moral tudi od sina skusiti dneve, pod katerih bremenom zamira marsikedaj dobro očetovsko srce. Morda je bila kazen tudi Benedi Tasovicu, in kdo ve, komu še!

Menihi na Sazavi so že pospravili žito v skednje. Odkar je odšel opat Božetěch s križem, kateri je s svojimi rokami izgotovil, kosili so otavo na lokah že trikrat; in gnezda, katerih je bilo mnogo pod kapovi, bila so že prazna; ali potniki se še vender niso vrnili.

Po sosednih posestvih, ki so bila last slovanskih benediktincev na Sazavi, molili so za opata, da bi ga Bog varoval vseh nesreč.

Tudi tuje duhovnike, kateri so pogostoma sem zahajali o nenavzočnosti Božetěchovi, opazili so ter si nič dobrega niso iz tega obetali.

„Menda bi jih zopet radi izgnali od tod,“ začne kar Krušina, najemnik najbližjega dvora samostanskega, kateremu je zidove že često preneusmiljeno oplaknila Sazava. Na srečo je opatska palica še vedno v rokah Prokopovih, in ž njo bi gotovo, kakor svoje dni za Spigtignjeva, lepo modro obarval njihova hrbtišča.

„Mi pa bi jim zopet odrekli pokorščino, kakor predniki naši. Sam kralj bi nas ne mogel prisiliti, da bi jim storili najmanjše delo. Zgodilo se je tako pred štiridesetimi leti. Vi tega ne pomnite. Ti, Radka, letala si takrat še po rebrih za gobami.“

Pri poslednjih besedah se obrne najemnik k najstarejšemu dekletu in po njegovem starem lici se razlije odsev radovoljnosti. Rad je imel vse svoje otroke, ali najstarejšo hčer najrajši.

„Da zares, za Spigtignjeva je bilo to. Očrnili so Nemci iz Břevnova pri knezu naše duhovnike, da kvarijo vero in da skrbe le za to, kako bi si redili trebuhe. Dobri gospodar jim je verjel, in opat Vid, ki me je nosil tako rekoč na rokah, moral je z vsemi brati na Ogrsko. V samostan so se ugnezdili tuji nam neprijazni duhovniki. Ali kmetje so jim bili kos; nikolo ni ganil z rokami. Morali so sami polje obsejati, žito požeti in v skednje zvoziti. Skoraj nič niso našli. Sveti Prokop je baje zaklel polje, da bi na njem Nemcem nič ne raslo, in ako bi kaj zraslo, da bi bilo zluho, kakor repulja. Drevje ni rodilo sadja; ako je pa vender kje kaj dozorelo, pozobali so tiči in olupki so viseli na polu posušeni med listjem. Potem se jim prikaže sveti naš patron z opatsko palico. Dve noči jih je izganjal z lepa, in ko vender niso hoteli lepega stanovanja pustiti, izžene jih tretjo noč siloma iz samostana, tako da se potem več niso upali v Sazavo vrniti. Samostan pa je potem ostal zapuščen celih šest let; sedmo leto se je še le vrnil opat Vid na svoje imenje. Saj smo jih pa tudi takrat lepo sprejeli. V cerkev so šli po samih cveticah. Kjer smo le kakih mogli dobiti, natrgali smo jih; dekleta pa so spletala

vence in jih vezala okolo dreves ob potih, po katerih so se vračali naši duhovniki. Od te dobe se tu zopet slovanski menihi.

Na zapadu so se vzdigovali črni oblaki in od nasprotni strani je začel pihati silen veter. Po dolini je piskalo, da so bila vsa ušesa polna. Naglo se zabliska; blisku pa sledi silen grom; okna se stresejo in dveri se odpro.

Krušinova žena se prekriža in vsa deca izgovore za materjo: „Bog bodi z nami.“

Najemnik gre pogledat na dvorišče. Iz sivih hudournih oblakov so padale na zemljo debele dežne kaplje.

Zmajevaje resno z glavo, stopi Krušina še k ograji in pogleda čez zid v reko.

V Sazavi se je začelo tudi že vrteti. Najemnik zapre zunanja vrata in odide naglo v sobo; ali k oknu se ne usede več.

„Bog bodi z nami!“ zašepečejo drugič v sobi; zopet se tako zabliska in drugič zagrmí. Stara hruška na dvoru se zvali na tla, razcepljena na kosce.

„To je tam kakor Sodoma. Tako pozno! — V vinotoku! Uboga hruška! — Sveti Prokop jo je baje s svojo roko zasadil. Da bi to le ne bilo slabo znamenje. Bog nas varuj vsega hudega!“

Žena je molila z deco za odvrnitev vsega hudega. Samo Radka ni mislila na molitev. Imela je sicer skleneni roki, in gibale so se ji ustne, toda le na plano. Ko je dejal oče, naj bi Bog dal, da bi ta razbita hruška ne bila v slabo znamenje, povescila je glavo, in svetli lasje, spleteni v priprosto kito, razvili so se ji po ramenih.

Mati z mlajšimi otroki je molila še precej dolgo. Najemnik pa je stal molče kaka dva koraka od okna, gledaje na dvor.

* * *

Ob tem času se ustavi pred samostanskimi vrati pokrit voz. A komaj da se ustavi, takoj skoči tršat, majhen menih iz njega in potegne za zvonec.

„Je li doma brat Demeter?“ vpraša vratarja v slabi češčini.

Vratar Božek pritrdi z glavo ter se ozre po gostu nekako nezaupljivo.

„Kolikokrat sem mu že odpiral, kar je opat na potovanji! Jedenkrat vpraša po Demetru, drugič po Kananu, tretjič po Holiši in četrtič kdo ve, po kom bode še vprašal?“

Stari samostanski služabnik je mrmral te besede, zapiraje duri in ključ iz njih jemlje. Za voz na dvoru se še zmenil ni, dasi tudi je le lilo. Konji so bili mokri, kakor da bi bili brodilji po Sazavi.

„Kaj me mislite pustiti tu o tem pasjem vremenu?“ oglasi se jezno zunaj voznik in z vso silo udari s pestjo po hrastovih vratih.

Brat Božek odpre pri oknu veternico in pogleda ven.

„Lačen in žejen sem; in konj vender tudi ne morem pustiti na plohi!“

„Po kaj si pa sem hodil? Nismo te klicali v Sazavo.“ Vratar odpre zopet.

„Hlev imaš tam le in nekoliko ovsa tudi tam ne kje dobiš. Po vodo si pojdi na reko. — Če je kaj ostalo,

Bleško

damo ti; če pa ni nič ostalo, pa tudi ti nič ne dobiš?“

Vratar Božek je gledal na dvor za voznikom, kam da si spravi konje. Visoko čelo njegovo je tako zatemnelo, kakor nebo nad samostanom, nad katerim so viseli oblaki, kakor da bi hoteli celo okolico preplaviti s potopom.

„Prihajajo le zato, da bi nas od tod spravili. Ko bi to, kar trošimo za nje, dali beračem, storili bi boljše. In kako še ukazujejo! Ne imel bi jih sem niti puščati in drugič tudi nobenega ne pustim. Da bi se zopet morda na stara leta selil. Jedenkrat so me že izpodrinili; ali drugič se jim to več ne posreči.“

„Za to ne skrbi. Proti tovarišem je prevzetan in neizmerno častiželjen. In tudi o njegovem privatnem življenju se mnogokaj sliši.“

„Da, tako, tako! Brez dvojbe se tvoj opat ne biča in si ne muči telesa s svinčenimi kroglicami na vrvicah, kakor je delal baje Prokop,“ zasmeje se tuji menih, položivši roki na rejeni trebuh, potem pa pogleda globoko v vrček.

„Še smrti Vratislavove ne bode nam treba čakati. Kakor hitro se Kozmas vrne iz Italije ter ga posveté za vladiko, ne bode niti kralj imel več pravice, posezati v njegovo pravomočje. Prvo njegovo delo bode, da prepove v svoji vladikovini slovansko liturgijo. In kdor bi se temu protivil, izobči ga ter mu odvzame duhovske pravice. Naš opat je govoril o tem že z vladiko in tebe sta odbrala za prvega latinskega opata v Sazavi. Znan si že z onim svetim Prokopom in tebe menda vendar ne izžene s palico, kakor je izgnal pred leti brate Břevnovske.“

Tuji menih, benediktinec iz Břevnova, govoril je jako licemerski porogljivo, in ko je končal, zasvetile so se mu oči.

„Ta vaša služba božja je v pobujševanje. Vsak capin more brati mašo in peti pri nji kakor duhovnik. Marsikje sem slišal to na svoja ušesa. Saj še vladika Vojtěch ni bil prijatelj slovansčini. Kjer je le mogel, privadil je duhovnike latinščini in čistil okuženo čredo. Saj pa tudi naša pravila prepovedujejo brati mašo v kakem drugem jeziku, nego v latinskem. More li biti kdo dober benediktinec, ako se ne ravna po redovnih pravilih?“

Tuji menih pogleda hitro v obličje svojemu gostitelju; hotel mu je videti tudi pod črno haljo, je li srce Demetrovo udano njegovim nameram, in njegove zardele ustnice se stisnejo zopet licemerski v nasmeh.

„Ostaneš li mož beseda?“

„Morete se na me zanašati.“

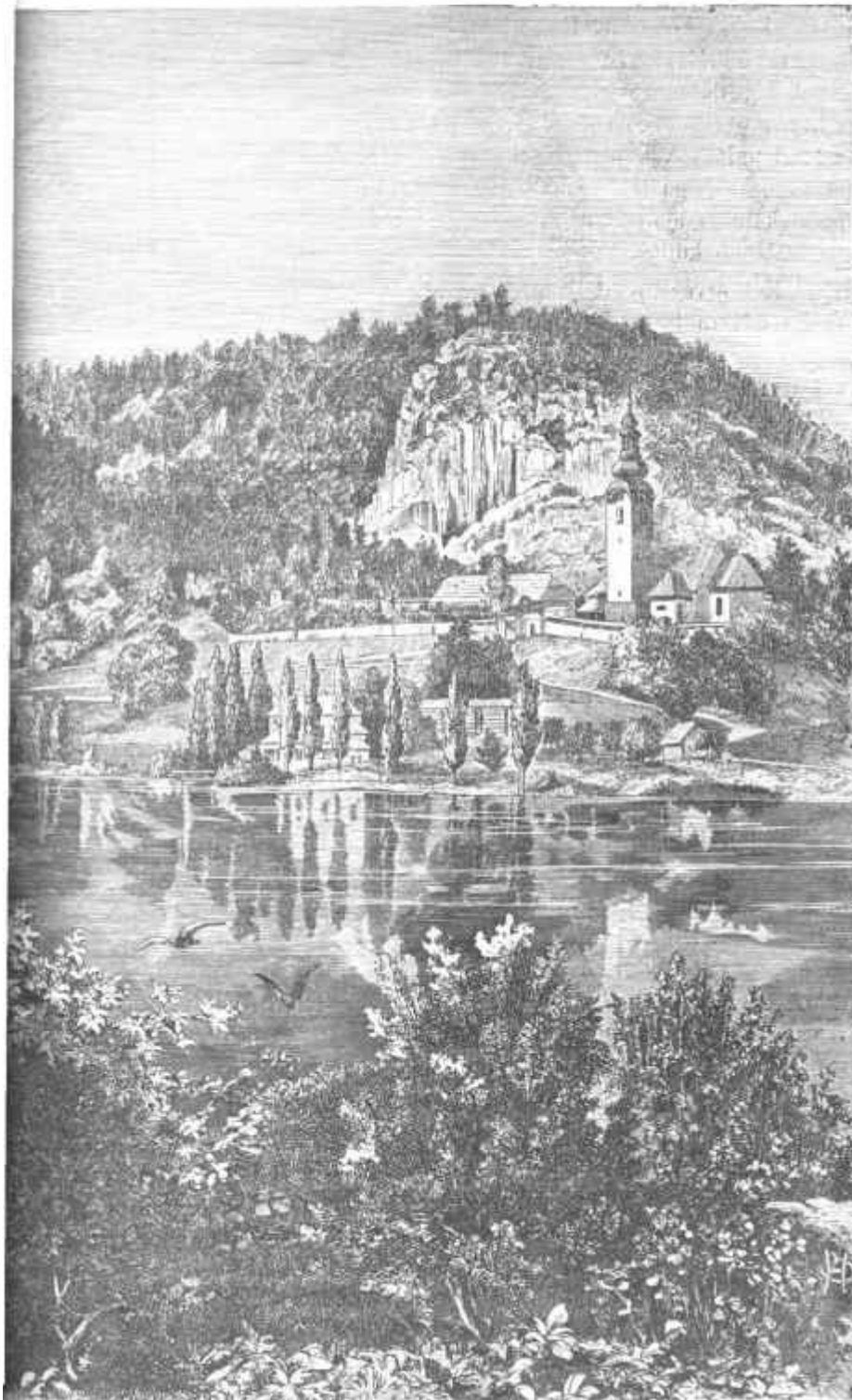
Břevnovski gre k oknu, da pogleda, če je že ponehala ploha.

„Kdo bode pa Vratislavov naslednik?“

„Bržkone Konrad Brnski,“ odvrne Břevnovce. „Břetislav je pri ogrskem dvoru in kakor se mi dozdeva, noče se vrniti nazaj v Prago. Konrad je prijazen in dobrosrčen mož. S pametno besedo se pri njem more vse doseči. Glava Vratislavova pa je trda in neustopna. To že iz tega moreš soditi, da bi mu zaradi Zderada še svoje krvi ne bilo žal. — — —“

„To so skopuhi in zatvrdeli lakomci!“ hudoval se je doli v kuhinji samostanski voznik iz Břevnova. Izpil je že dve plehači medice in staremu vratarju se ni hotelo z nova natočiti.

(Dalje prihodnjič.)

z gradom.

Vratar Božek jezno zapre veternico pri oknu; gori v samostanu pa je bil takrat ravno brat Demeter z gostom v živem razgovoru.

„Kaj praviš? Da je vladika z olomuškimi v Italiji?“

„Pri cesarji v Mantovi. Nalašč sem se pripeljal, da ti to povem. Toda, ako ga hočeš tožiti, moraš imeti uzroke.“

Književno poročilo.

II.

Jezičnik: Knjiga slovenska v XVIII. veku.

Spisal J. Marn.

Gako bogat donesek k literarni zgodovini slovenski je ravnokar izšli Jezičnik, ki smo ga že zadnjič omenili. Odlični pisatelj nam je opisal petdeset pisateljev slovenskih iz XVIII. veka; navel nam je pri vsakem pisatelju nekoliko vzgledov njegove pisave in nam tako podal občno sliko vsega jezikoslovnega, sploh duševnega razvoja naših pisateljev osemnajstega veka. Nikomur, kdor se hoče seznaniti z duševnimi proizvodi teh pisateljev, ni treba samemu razmetavati prašnih knjig po knjižnicah: v Jezičniku nahaja vsakdo za kritično premišljevanje dovolj gradiva, ki ga je vestno zbrala neumorna in neutrujena roka obče čislane pisatelja. Tako je tedaj ta Jezičnik ne samo kos literarne zgodovine slovenske, pač pa tudi še primerno berilo.

Ako smo se namenili oceniti učenega pisatelja najnovejše delo in ako se bomo tu pa tam drugače izrazili o prejšnjih naših pisateljih, to je o protestantskih in katoliških, ne mislimo s tem jemati veljave njegovemu delu. Gospod pisatelj trdi, da je bila nesrečna novoslovenščina, ker je bila „spočeta po novoverstvu“. Mislimo, da sploh ni prav, soditi pisatelje po veri, ampak po jeziku in njihovih proizvodih. Ako bi se pri nas literarni zgodovinar smel postavljati na versko stališče, moral bi obsoditi vse klasično slovstvo: rimsko in grško; moral bi zavreči rusko slovstvo, moral bi celo do 17.000 Slovencev zatajiti kot brate svoje: moral bi tedaj zahtevati, da se klasični pisatelji, kateri so podstava odgoje na srednjih šolah, spodó iz njih, ker je to slovstvo postalo v poganstvu! Če kdo hvali protestantske pisatelje, ne hvali s tem protestanstva. Naša mladina prebira klasične pisatelje poganske, te mnogobožce, in se ne pohujšuje. Zatorej ne moremo umeti, zakaj bi bila novoslovenščina nesrečna, ako so pisali v njej protestanti, kajti, ako bi smeli tako soditi, morali bi reči, da je naša slovenščina bila jako nesrečna, ko so jo še govorili poganski Slovenci.

Pisatelj je že prej v „Jezičniku“ seznanil svoje bralce s kajkavskimi pisatelji iz civilne Hrvaške, kajti ravno njih slovstvo je neka vez, ki nas veže s Hrvati; vez, ki nas približuje Hrvatom štokavcem. Jako lepo se je o tem izrazil letos profesor Jagić v svojem „Archivu“, govoreč o prof. Marna „Jezičniku“, tako le: „an diese reihen sich noch mehrere andere Namen, z. B. der kajkavischen Schriftsteller des einstigen Civilkroatiens und Oberslavoniens, deren Erwähnung hier manche Eiferer für einen Uebergriiff in fremdes geistiges Eigenthum ansehen werden, statt sich zu freuen, dass es doch Perioden in der Geschichte des geistigen Lebens der Südslaven giebt, die das Interesse nicht eines Stammes allein in Anspruch nehmen.“

Bolj nego s temi smo zvezani z ogrskimi rojaki svojimi, in zato je tudi potreba, da se seznanimo z gibanjem in težnjami njihovimi.

Pisatelj ni zabil naših ogrskih Slovencev: njegova knjiga omenja Frana Temlina, Števana Kuzmiča, Nikolo Kuzmiča in Mihala Severja. Želeli bi, da bi gospod pisatelj navel tudi drugih pisateljev v ogrskih Slovencih, ker se navadno misli, da smo s temi našteli vse pisatelje ogrskih Slovencev. Ozrmo se torej vsaj po teh ogrskih Slovencih in si pojasnimo početek in stanje njihovega slovstva ter dopolnimo tako napominano knjigo.

Kot prvega pisatelja prekmurških Slovencev navaja profesor Marn Frana Temlina, kateri je bil začetnik slovstva naših bratov onkraj Mure. Dr. Simonič celo poroča v Šumanovi knjigi: „Die Slovenen“, da se je slovstveno gibanje v Slovencih na zahodnem Ogrskem pričelo že na početku XVII. veka, kar pa je neljuba tiskarska pomota, kajti sam dr. Simonič na istem mestu našteva pisatelje iz XVIII. veka. Božidar Raič pa piše, da je prvo slovensko knjigo na Ogrskem spisal Števan Kuzmič. Razloček je tolik med Temlinom in Števanom Kuzmičem, da se je Števan Kuzmič za 56 let pozneje prikazal na književnem polji. V Prekmurcih imajo protestanti svoje slovstvo in katoliki svoje. Obe slovstvi se razvijata še danes drugo poleg drugega, in še danes se tiskajo knjige, seveda nabožne vsebine, za protestante, dasi jih vseh vkup ni 17.000 duš. Vseh ogrskih Slovencev je 70.000 duš. Protestanti se imenujejo luterane, a katoliki papince.

Sploh je jako zanimivo, sklepati iz duševnih proizvodov osemnajstega veka na jezikoslovno napredovanje onih pisateljev, kajti ravno iz njihovega jezika smemo sklepati, na kakem vrhunci jezikoslovnega naobraženja so stali naši slovstveni predniki. Ako prelistamo vsaj nekoliko Marnovo knjigo, prepričali se bomo, da se je ves njih jezik in zlog razvijal pod pritiskom ali supremacijo nemškega in latinskega duha, ker so sploh naši pisatelji zajemali izobraženje svoje iz nemških in latinskih učilnic. Poglejmo samo slovenski glagol, to najmočnejšo duševno moč slovansko, kako je ž njim razmajal tuji duh, da že mnogi ne znajo razločevati dovršnih glagolov od nedovršnih, najmanj pa še mu določiti pravo mesto v stavku! To je prevažna stvar, in mi se še bomo morali mnogo in premnogo truditi, predno svojstvo slovanskega glagola spet ucepimo rojakom svojim. Slovan, ta svetski velikan, bil je pač preveč odvisen od tujih elementov. V najvažnejših trenutkih svojega življenja, to je o krščevanji in v ustavnem življenji se je pridružil različnim veram in različnim evropskim kulturnim tipom: Slovenci so se pridružili rimskogermanskemu zahodu. Že zgodaj je razcepila vera Slovane. Pri nas je katolicizem uvel fevdalizem, ki so se ga poprijeli slovanski aristokrati in se tako ločili od naroda, kar nam je izpremenilo narodue odnošaje in običaje. Knez Svato-pluk je vedel, zakaj propada Slovanstvo: vedel je, da ga nemški duhovniki ovirajo v osnovanji velike slovanske

države in je zato poklical filozofa Cirila in brata mu Metoda, da mu na podstavi slovanske cerkve pomagata ustanovljati slovansko državo. Žal, da je slovanska nezloga pokopala to veliko politično misel. Pomislimo nadalje, da je na jugu vera razcepila Srbe in Hrvate, tako, da o združenju Jugoslovanov ni bilo ni misliti. Tu se je boril Rim s Carjigradom, in Slovanstvo je premnogo trpelo. In ko se še niso zacelile stare rane, prišla je doba, prikazal se je Ungnad, veliki mecen slovenski: Slovenci, Hrvati, Srbi v Bosni in v Primorji so se združili. Trubar je pridobil namreč dva grškoslovanska duhovnika, M. Popovića iz Srbije in Ivana Maleševca iz Bosne, katera naj bi tiskala cirilske knjige; St. Konsul je bil poklican v Wirtemberg; Anton Dalmatin je ž njim skrbel za glagolske knjige; slovenski pisatelji s Trubarjem — to je bil začetek združenja, kateri bi bil mogel imeti sjajno bodočnost! Tako se je razvijala naša zgodovina in mi še govorimo danes, ko so že vsi Trubarjevi protestanti spet postali katoliki, da je nesreča, da je krivoverec Trubar začel prvi pisati slovenski in da so protestanski pisatelji bili zaslužni možje.

Katoličanstvo si je pridobilo spet vse Slovence, samo do 17.000 duš jih je še na Ogrskem, kateri so

naši krivoverci. Kakor nekdanj pri nas, tako so ogrski Slovenci že od nekdanj do zdaj brez narodnih učilnic, kjer bi se učili jeziku svojemu. Ko so začeli pisati, pisali so tako, kakor jih je mati doma naučila in kolikor jih je popačila madžarščina, nemščina in latinščina. Še leta 1814. je bil videti prvi slovenski napis na javnem mestu na kapeli v Večeslavcih: „Bog blagoslovi naše delo!“ In res, Bog jim je blagoslovil prvo delo. Pisatelji niso tajili svoje narodnosti. Vedno so se imeli za Slovence in so spoštovali svoj jezik, dasi še zdaj, kakor nekdanj, občijo najrajši v madžarskem jeziku med seboj. Oni so namreč otroci svojega časa, in zato jih ne smemo soditi prestrogo. Mi, njih potomci, učimo se iz tega, da je uspešnemu in vednostnemu razvijanju narodnega slovtva treba zdrave podstave — narodnih učilnic, brez katerih smo še danes. Pomislimo nadalje, da pospešuje razvijanje kateremu jeziku najbolj to, če se mnogo in mnogo piše, zato je tudi pri nas za razvijanje jezika veselo znamenje, da se mnogo piše in tiska. Drugače bi isto rekli kratko: za naš obstoj je najvažnejše gojenje materinega jezika.

Prihodnjič o pisateljih.

Anton Trstenjak.

Glasbeno poročilo.

I.

Mi vstajamo!

Uglasbil dr. B. Ipavec.

„Ljubljanski Zvon“ prinaša v 2. letošnji številki v posebni prilogi glasbeno skladbo dr. B. Ipavca o pesmi „Mi vstajamo“, priobčeni v 1. številki istega lista. Verjetno je, da se ta kompozicija skoro razširi med Slovenci, kajti „Slovensko pevsko društvo“ v Ptujih, kateremu je posvečena, bode se gotovo podvizalo, da izkazano mu čast povrne s tem, da si to skladbo prisvoji ne samo natančno, ampak da jo bode tudi jednako marljivo popevalo. Pokušnja pa, da se je pomenljiv tekst prevel v glasbo, je sam na sebi dovolj mikaven, da si poblizje ogledamo navedeno kompozicijo.

Na poslušalca, kateri sodi samó po utisu in kateremu je prav za prav samó do užitka, bode uglasbena pesen delovala vsekakor povoljno in prijetno. Skladba v celoti lepo doni, je čvrsta in živahna: tedaj ustreza tudi bistvenosti značaja, ki je izražen v tekstu pesni. Onemu pa, kdor bi jo hotel presojevati z bolj strogo umetnostno kritiko, ne ugajala bi zaradi formalnega ustroja popolnoma. In vendar bi bilo želeli zaradi dovršene oblike v poeziji, da bi se pospela tudi glasbena skladba do jednake dovršenosti. Taka želja je toliko bolj opravičena, ker je v tekstu vsebina taka, da se utegne skladba prikupiti tudi drugim Slovanom, med Slovenci pa se udomačiti kot nekaka narodna himna.

Poezija izraža čvrst in mladosten pogum o vstajanju Slovanov do boljše bodočnosti naproti starim, zatirajočim in uničujočim krivičnim pokušnjam nasprotnikov.

Ona pokazuje tedaj na novo èro svetovne zgodovine, po tem takem na velikausko ozadje.

Ob jednem je ta pesniški umotvor pravilno in lepo osnovan in se razteza pravilnost osnove takó daleč, da obsezajo prvi 3 stihli vsake kitice po jedno misel, rekli bi, kot trditve, kateri sledé naslednji 4 stihli vsake kitice kot utemeljitev ali pojasnilo prvih 3 stihov. Vsaka kitica bi bila po tem dvočlena perijoda.

Tej pesniški osnovi bi morala ustrezati tedaj tudi glasbena skladba. In sicer zahteva pesen pred vsem lep, umljiv napev, ne pa samo menjanje glasov. Drugače bi pač bilo možno zložiti skladbo, v kateri bi bil vsak takt vzeti iz druge kompozicije; ne bilo bi treba drugega, kakor združiti take nezvezane takte v jeden in isti ton (Tonart), pa bi bilo vse v redu!

Umljivost melodije pa je v prvi vrsti zavisna od njene prave razčlenbe ali razdelbe, kakor je utrjena v takó imenovani pesemski obliki (Liedform.) Kompozicija „Mi vstajamo“ pa ne kaže nobene take muzikalne umetne oblike. Saj ni sestavljena ne v tročleni perijodi, kakor n. pr. napev: „Po jezeru“, ne v dvočleni, kakor n. pr. „Luna sije“: in vendar bi zahteval tekst naravnost poslednjo obliko. Sicer obseza skladba dva dela; ali prvič ni na pravem mestu razdeljena, ker prvi del muzikalnega stavka se ne sklepa tam, kjer se končuje prvi del perijode v tekstu, t. j. po prvih 3 stihlih vsake kitice. Potem pa drugi del nikakor ne napravlja utisa v oni tesni

zvezi s prvim delom, kateremu bi moral neizogibno biti kot dopolnilni del jednotne celote, katera se razodeva v pojedinih perijodah teksta.

Menjava tonov (Tonarten) tudi ni vselej srečna. Kajti, predno dobi temat v glavnem tonu C dur potreben obraz, poskoči nagloma (že v 3. taktu!) v A moll, tukaj se pomudi samo za 2 akorda, preskoči na F dur celo samo za jeden akord, s katerim prejde zopet na C dur. Še le po teh izletih pride melodija v tok — pa tudi samo za malo taktov. Kajti mesto, kjer je unisono v 9. taktu in pa medlo harmonizovani 10. takt prinašata že zopet novo prvine v napev in že zopet novi ton — E moll —, kateri prehaja končno v G dur in v tem do korone (♯). Tukaj je izražen naravni muzikalni počitek tako različno, da spoznamo dosedanjo izvršbo določno kot prvi del skladbe. Ali tekst je med tem došel že na konec 5. stiha, torej do srede drugega perijodnega dela. In zaradi tega je tak počitek na nepravem mestu. Potem sledi dalje v kompoziciji vrsta različnih tonov in motivov, kateri v ti razvrstitvi niso v nobeni zvezi s prvim delom napeva.

Po vsem tem nima skladba formalne dovršenosti in pravilnosti. Karakteristika pa je, kakor je bilo spredaj rečeno, dobra, ker pojedini motivi izražajo čvrst in krepek pogum. Ali to nikakor ne izključuje, da bi se ne bila mogla osnovati tudi oblika pravilna. Sicer pa trpi še vendar tudi glavni značaj skladbe na dveh mestih jako

občutno. Kajti, ko vzbudita takoj v začetku prva 2 takta v poslušalci do cela pravo slutnjo tega, kar ima priti, vara ga že 3. takt s tihimi, počasnimi in mehкими akordi v A moll, kateri so gledé na tekstove besede, posebno 2. kitice, malo da ne ironija. Pa tudi v drugih tekstovih kiticah ne razodevajo besede na dotičnih mestih drugega, kakor moč in eneržijo. Toliko bolj tedaj osupne, da se iste besede v drugem delu interpretujejo sicer z drugimi glasovi ali ravno tako neprimerno. Zopet so akordi v moll, in zdaj vrhu tega še zaznamovani z ritardando in *pp* — torej tako rekoč dihajo in se raztapljajo v mehčobnost.

Navedene strani bi bile take, katere bi stroga kritika razgovarjala. Utegnili bi taki presodbi podfikati malost ali celo sovrašstvo; v resnici pa je razgovor narekovala jedino želja, da bi se skladba na široko prikupila narodu, kakor sta tega vredna vsebina poezije in pa zaslužni skladatelj. Skladbe pa, kakršna je sedaj, ne bi mogel širši narod ne z lahka prepevati zaradi prevelike neskladnosti v obliki. Zatorej je treba opomniti, da si skupni narod, ki z večine ni izujen v glasbi, prisvoji najlaže napev, ki ima pregledno in simetriško obliko, malokratno in tako menjavo tonov, katera jih vrsti polagoma; napol sled tak napev, katerega temat je zložen iz umljive ter soglasne razvrstitve motivov.

Lucila Podgornik.

Izjava.

V prvih svojih pričetkih se je bilo leposlovni slovenski knjigi boriti z mnogštevilnimi nasprotniki, kateri so o vsaki priliki preresetavali, koliko je poltnosti, nekrščanskega mišljenja in druge take panteistne ornamentike v tem ali onem leposlovnem spisu.

Ali ti prvi viharji so skoro utihnili! Z jedne strani so krščanski lepoumniki, ki so zaradi poltnosti obsojali našo leposlovno knjigo, sprevideli sami, da so ravno oni s svojimi kritikami najbolj pripomogli, da je mladina, katero so hoteli pred „strupom“ obvarovati, toliko pridnejše prebirala obsojene leposlovne proizvode! Z druge strani pa je končno tudi med nami Slovenci moralo prodreti prepričanje, da se pri leposlovji ne sme in ne more rabiti tisto kritično merilo, katero se rabi tedaj, če se piše kritika o ti ali oni molitveni knjigi. Ako bi se po tem merilu pretehtavala kralja Salomona „visoka pesem“, ali pa Petrarkovi zaljubljeni soneti, ali še celo poštenega našega Vodnika poezije, dalo bi se brez velikega truda dokazati, da so ti pesniki bili največji grošniki, na katere je kedaj sijalo božje sonce!

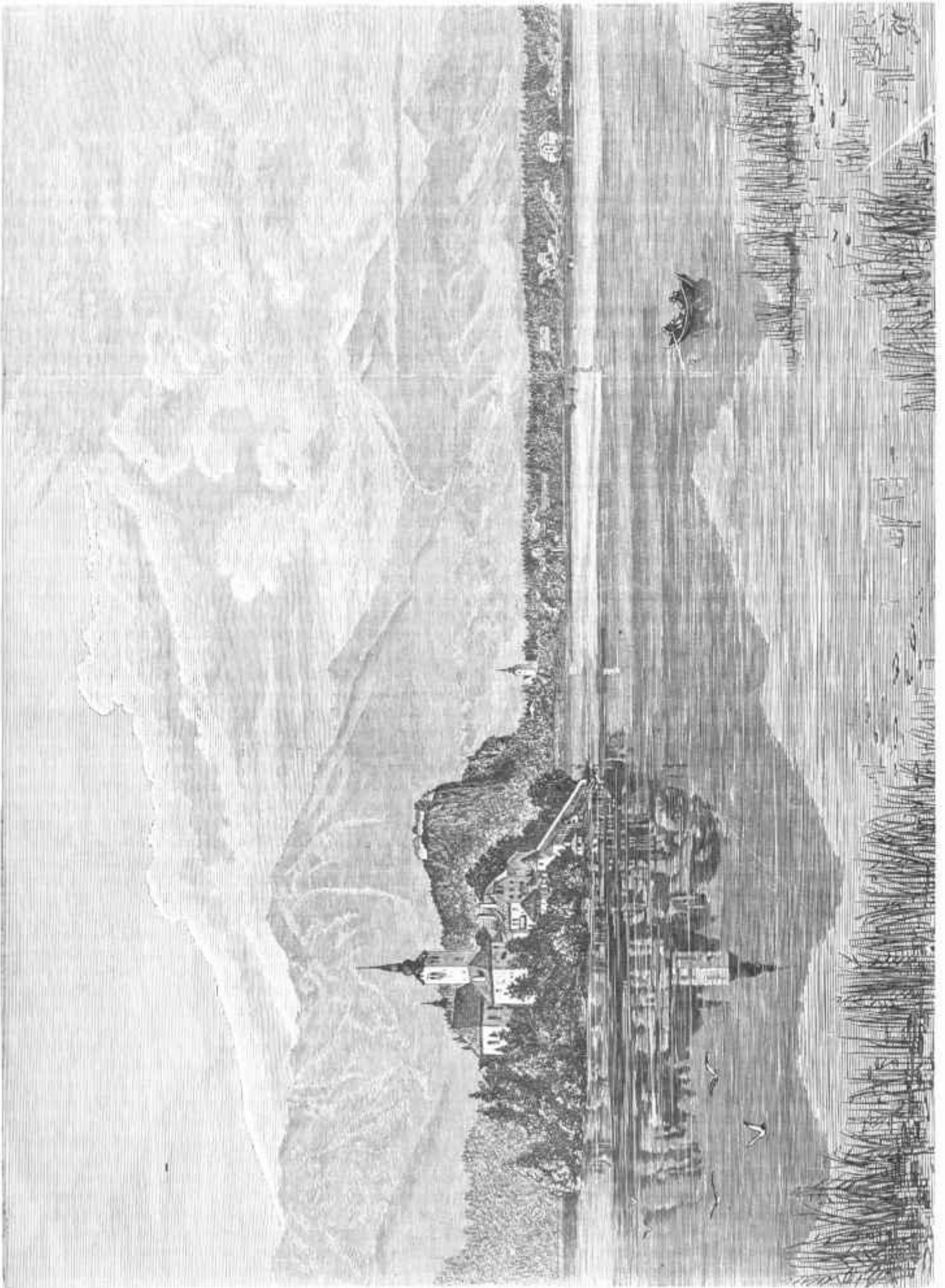
Ravnokar pa se je dvignil kritik, ki je prehodil vsa pota našega leposlovja ter gledal povsod samo — malikovalce in panteiste. S svojimi neslanostimi je napolnil ušesa slovenskemu občinstvu ter dokazoval z besedami, da je vse strupeno, kar poganja na našem leposlovnem polju. Držal se je mož vodila, ki ga v „Faustu“ oznanja kruljavi Mefistofel:

„Im Ganzen — haltet Euch an Worte!
Dann geht Ihr durch die sichere Pforte
Zum Tempel der Gewissheit ein!“

Flegmatik bi se naproti početju nepoklicanega novega kritika tolažil z besedami Ben Akibe, da smo vse to že nekedaj med Slovenci — in sicer brez vsake škode — doživeli! To se bode tudi sedaj zgodilo! Dr. Mahnič kritika bode izginila brez nasledkov z literarnega slovenskega obnebja, kakor izgine na nebu črni oblak, ki ga prepodi ostra sapa še prej, nego je razsul ostro točo po plodnih njivah! To je tako gotovo, kakor gotovo je bil Petrarka duhovnik katoliške cerkve! A živel je že v času od 1304. do 1374. leta! Zavračati kritika nenaravne trditve; dokazovati, da je kritika vsakemu svobodna, a da mora navzlic temu biti pametna in logična, bilo bi v tem slučaju brez dvojbe brezuspešno in nepotrebno delo.

Dr. Mahnič se ravna ravno po izreku znanega francoskega diplomata, ki je hotel z jedno samo pisano besedo tistega, ki jo je zapisal, na vislice spraviti! Koliko laže je na duševna vešala obešati pisatelje, ki so pisali po celo knjigo besed! Take kritične šale se same obsojajo!

Ali z drugega ozira je stvar nevarnejša, nego se vidi prvi hip! Najnovejšega slovenskega kritika ostra obsodba se obrača v prvi vrsti proti pesniku, ki ga je podaril slovenskemu narodu duhovski stan. In če se bodo nekdanj tehtale obilne zasluge tega stanu za naš narod, ne bode najmanjša ta, da je v njegovi sredi nastopil pesnik — Simon Gregorčič, za katerega se sme trditi, da ima čisto dušo, kakor je čisto zorno jutro mlade pomladi; pesnik, ki je pel pesmi, ki dosedaj še nikogar

Bleško jezero z otokom.

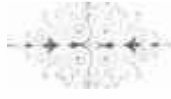
niso pohujšale, če se ni hotel sam in nalašč pohujšati! Proti temu pesniku se obrača neopravičeni — da ne rabimo ostrejšega izraza — naskok Mahničev. Resnica je, da se po tem naskoku vrednost in cena Gregorčičevih del niste niti za las izpremenili. Kar je zlató, ostane zlató, če ga profesorji še tako prelivajo na filozofskih svojih ognjiščih! Kdor pa poznaje pesnika gorečo ljubezen do stanu, kateremu se je posvetil; kdor poznaje njegovo prekipečo vernost in resnično pobožnost, ta vé, da se je bati, da bi Simon Gregorčič ne omagal pod trnjevim vencem, ki ga mu lastni stan pritiska na glavo, in da bi ne zakopal bliščečega talenta, kateri mu je Bog položil v trpče srce, njemu, pesniku v žalost, slovenskemu rodu pa v veliko veselje! Bati se je tedaj, da bi Simon Gregorčič o teh napadih, ki se sedaj zistematično

ponavljajo dan za dnevom, ne izgubil ljubezni do pesniškega delovanja. To pa bi bila velika nesreča za ubogi naš narod! V tem je jedina nevarnost dr. Mahničevega nastopa in ravno zategadelj obsojamo najnovejše kritikovanje gospoda profesorja z vso ustrajnostjo in odločnostjo.

Napadenega pesnika pa spominamo besed svetega pisma, ad ni vsak, kdor kliče: gospod! gospod! res po-božen! Kakor je življenje od Boga, isto tako je od Boga tudi dar pojezije! Komur ga je podelil stvarnik, naj ga prosto razvija, sicer se pregreši — proti svojemu stvarniku! Zatorej upamo, da nam slana neslanega kritikovanja ne bode zamorila cvetja v pesnikovem vrtu!

V Ljubljani, dne 31. januarja 1885.

Udje „Slovstvenega zabavnega večera“.

Naše slike.

Bleško jezero.

Jasnih nedeljskih in praznih jutrih po leti oživi nenavadno ljubljanski kolodvor. Prostorni vestibul se do dobrega napolni in tudi pred kolodvorskim poslopjem postajajo nenavadno cele tolpe izletnikov, čakajočih, da dobé oni, ki so bili zgodnejši, vozne listke in da potem tudi kasnejši pridejo na vrsto. In če vprašáš jednega ali drugega, kam se je namenil, odgovorilo ti bode gotovo več nego tri četrtine njih: „Na Bled“.

Na Bled! To je od tedaj, ko se je odprla gorenjska železnica, navadno gaslo vsem ljubljanskim izletnikom. Na Bled pojde vsak z veseljem in naj je še tolikokrat bil tam; dá, s tem večjim veseljem, čim večkrat se je imel priliko zibati v čolnu „po jezeru bliz Triglava“ proti otoku „h kraljici nebes“.

In res, kako okreva človeku srce, ako se, stopivši na postaji v Lescah iz železničnega voza, namah — vidi prestavljenega na krasno, prostorno planjavo, katero obkrožujejo tako veličastni gorski velikani, kakor Stol, Begunjščica, Jelovica, in na katero iz ozadja kakor skrben stražnik gleda s sneženimi svojimi glavami orjak Triglav. Kako lahka je človeku noga, ko se po prostorni, lepi cesti mimo zelenih pašnikov, po katerih se pretakajo bistri, ob cesti izvirajoči studenčki: čez savski most in dalje po senčnatem gozdu ob veselo žuboreči zagoriški vodici bliža svojemu namenu, ki mu ga je že od daleč oznanjal ponosno na strmi skali stoječi bleški grad.

In kako veselo ti zatrepeče duša, ko se ti, prišedšemu na zagoriški vrh, odpre pred očmi prekrasna, očarovalna panorama, kakeršne si ne bi mogel najbujnejši domišljaj ustvariti.

Bled je pravi biser slovenske naše domovine. Hoteti ga popisovati, bilo bi nespametno početje, kajti lepoti njegovi ni primera, in vsako pero, vsak umetniški čopič je preslab, da bi le od daleč mogel predočiti veličestvo narave v okolici bleškega jezera.

Preširen v svojem „Krstu pri Savici“ pravi o Bledu, pripovedujoč, da je vodila ljubezen Črtomíra

„Tje na osredok bleškega jezera“

dalje to le:

„Tje na otok z valovi ves obdani,
V današnjih dnevih božjo pot Marije.
V dnu zad stoje snežnikov velikani,
Polja, ki spred se sprostí, lepotije
Ti kaže bleški grad na levi strani;
Na desni griček se za gričem krije.
De žela kranjska nima lepšga kraja,
Ko je z okol'co ta podoba raja.“

Saj je pa ta zemljski raj naš tudi že zaslovel po svetu. Od leta do leta prihaja o poletnih mesecih več tujcev — Angležev, Rusov, Francozov, Nemcev in še celo Američancev — na bleško jezero. Poslednja leta so se navadili zahajati letovat v prekrasni ta kofiček svete zemlje naše tudi bratje naši — Čehi in Hrvati. Osobito poslednjih je sedaj vsako leto na Bledu že cela naselbina, katera ima glavni svoj stan pri g. Petramu. Letos pa bode bleško jezero obiskal celo slavni vladika Strossmayer, da preživi kakih štirinajst dni v svežem gorskem zraku med dragim mu narodom slovenskim.

Cerkvica na otoku je bila nekedaj priljubljena božja pot; a od tedaj, ko je božja pot na Brezji pri Rádovljici tako zaslula, ne prihaja na Bled več toliko romarjev. Največji shodi so o velikem in malem Šmarnu. Tedaj trpi veliko mali, nad cerkveno streho v posebnem zvoničku obešeni zvon, o katerem verujejo, da ima tako moč, da se onemu, ki ž njim zvoni, izpolni vsaka takrat gojena želja. Moj Bog! in koliko želj nimajo ljudje!

Podajaje tedaj svojim bralcem v denašnji številki dve sliki bleškega jezera, nadejamo se, da smo jim ustregli in morebiti v sreči marsikoga, ki Bleda še ni sam videl, vzbudili željo, ogledati si to razkošno čudo narave.

Črna Gora.

Ko je divja četa fanatičnih častilcev Mohamedovih pridrla iz Male Azije in zaporedoma uničila slovanske države: Bolgarsko, Srbijo, Bosno in Hercegovino, tedaj so vsi junaki, ki so si ohranili življenje in se niso hoteli ukloniti prevzetnemu zmagovalcu ter ne izneveriti krščanski veri, ubežali v zetske gore, katerim je tedaj gospodoval jedini še neodvisni knez slovanski, Ivan Crnojević. Tu so prisegli, boriti se do poslednjega moža proti prodirajočemu nevernemu sovražniku „za krst častni i slobodu zlatnu“.

Turki so se res, zmagonosnosti svoje pijani, lotili potem, ko so vse dežele in države okolo zetske kneževine imeli v svoji oblasti, tudi te. A knez Ivan se je utaboril v gorah s svojimi junaki, kateri so med seboj proglasili za zakon, da se ima vsakdo, ki bi odkazano mu mesto zapustil brez dovoljenja njegovega vojvode, izključiti iz vsakega moškega društva, obleči v žensko obleko in s preslico v roki izročiti ženam v posmeh. Vsekakor je ta zakon značajan, ali ravnati se po njem nikoli ni bilo treba, kajti junaki, ki so se zbrali pod krščansko zastavo hrabrega in pogumnega kneza Ivana, bili so sami levi in „strašljivca v celem ni bilo krdeli“. Turki so bili odbiti, a knez se je iz ravne Zete zaradi neprestanih njihovih napadov moral umakniti v gore; kneževina pa je od tedaj zadolžila ime Črna Gora.

Črna Gora je prava država svobode. Ni ga primera v zgodovini, da bi se tako mala državica s tako majhnim številom moškega prebivalstva bila toliko stoletij uspešno upirala vsem napadom močnega sovražnika, pred katerim je trepetala vsa Evropa; da bi si bila taka ped zemlje mogla neomadeževano ohraniti svojo neodvisnost in samostalnost v boji z veliko, milijone duš broječo državo.

60.000 mož je privedel leta 1613. Arslan paša v boj proti 10.000 Črnogorcem; ravno toliko jih je postavil v boj leta 1712. Ahmet paša proti komaj 8000 Črnogorcem in vezir Duman Kjuprilić leta 1714. in 1715. celo 120 tisoč mož; — a vselej so jih Črnogorci hrabro odbili ter preostale poslali s krvavimi glavami nazaj, da pričajo o njihovem junaštvu.

Pač je jedenkrat grozil pogin Črni Gori. Polmesec se je že vil nad Cetinjem in Čeklicem in služabniki Alahovi so oznanjali z vitkih minaretov z zategnenimi svojimi glasovi tudi v teh dveh gnezdih junaških črnogorskih sokolov „pravovernemu“ ljudstvu, kedaj se je klanjati Alahu in priporočati Mohamedu. Že se je mislilo, da solnce svobode zahaja za vedno za Črnimi Gorami in da se križ, znamenje odrešenja našega, mora umakniti polmesecu. A tu je vso nevarnost spoznal viteški knez Danilo Petrović, in dobro vedoč, da se na zvestobo islamcev ni nikedar zanašati in da Črna Gora mora ohraniti svojo moč in svoje junaštvo le kot izključno krščanska država, izdal je ukaz, da se imajo izseliti iz nje vsi, ki so odprisegli sveto vero krščansko ter se pridružili

sledbenikom prorokovim. In zbral je okolo sebe verne svoje junake, na čelu jim „pet brata, pet Martinovića“. Na sveti večer leta 1700. pa je velel vse v Črni Gori še ostale Mohamedance pomoriti, tako, da je svetega dne v jutro zora, ki je napočila nad Črno Goro, bila zopet oznanjalka svobode, bila priča tega, kako so poslednji ostanki nevere izginili v kratki dobi jedne noči s površja Črne Gore.

Od tedaj je pač imela Črna Gora prestati še mnogo kriz, ali tako teške nobene. Pač so njeni junaki bili še neštevilne boje s smrtnimi svojimi sovražniki, a bojem so bili vajeni in tudi Evropa se je polagoma privadila temu, da je bila že v začetku vsake vojne s Črnogorci prepričana, da morejo zmagati le oni. Nam vsem je še v živem spominu, kako so za poslednje srbskoturške vojske male in neznatne čete črnogorske slavno premagale veliko turško armado v Vučjem dolu.

Sedaj, ko je moč polmeseca minola; ko nekedanji mogočni Turek le še kakor bolnik čaka, kedaj ga dadó diplomatski njegovi zdravniki odnesti iz evropske hiše njegove v azijsko bolnišnico; napočili so tudi Črni Gori veselejši časi. Česar je tako dolgo želela; kar jej je leta 1814. kot faktučni lastnici odvezel evropski kongres; — to so jej priborili leta 1878. ruski kozaki. Berolinski kongres jej je prisodil barsko in odsinjsko pristanišče ter jej tako omogočil skrbeti za razvoj in razširjanje svoje trgovine.

Črna Gora je imela mnogo ne le junaških, ampak tudi omikanih in za blagor naroda skrbelih knezov. Šćepan in Ivan Crnojević, Danilo Petrović, Petar Petrović Njeguš I. in Petar Petrović Njeguš II., bili so možje, kateri so vsi skrbeli za dušni in telesni blagor svojega naroda. In tudi sedaj je usoda Črne Gore izročena možu, ki zaslučuje spoštovanje kot vladar, vzglednost kot učitelj, ljubezen kot oče. To je knez Nikola I. Črnogorci so mu vsi tako iz srca udani, da bi vsak dal življenje zanj; Evropa pa ga časti in spoštuje. Mnogo je knez Nikola storil za omiko svojega naroda z ustanavljanjem učnih zavodov; mnogo za razširjanje blaginje z modrimi naredbami in ukrepi.

Toliko se nam je zdelo potrebno izpregovoriti o „junačkoj Črni Gori“ glede denašnjih naših slik. Prva predstavlja pogled iz nekdanjega črnogorskega, sedaj avstrijskega pristanišča kotorskega, na visoki Lovčen, pribežališče črnogorske svobode. Druga slika, katero je naslikal slavni češki slikar Jaroslav Čermák, pa nam predstavlja vitko črnogorsko ženo, pravo jugoslovansko krasotico, ko je prišla k stulencu zajemat volč ter se je utopila v globoke misli. O čem pač premišlja? O groznem bojnem strahu ali o sladki ljubezni? Morebiti ob obojem; kajti v črnogorskem življenji se vrsti oboje kakor nevilhta in solnce.

Taki so ti Nemci!

II.

Pri splošnih denarskih nezgodah se obrača upehano javno mnenje do države, da naj pomaga, da naj s svojimi pripomočki zabrani, da ne bi nastopil občni polom. O takih nezgodah meni vsakdo, da je država zavezana in poklicana pomagati, dasi je resnica, da splošne finanjske katastrofe ne more tudi država preprečiti z neizmernimi svojimi gotovinami! Navzlic temu smo opazovali že prej o mnogih prilikah in opazovali smo to tudi sedaj, ko so se po propadu znatnega kreditnega zavoda praškega prikazovali prvi znaki nevihte na finanjskem obnebj, kako se je mledovalo pri vladi, da naj priskoči bolnemu kreditu v pomoč. Vršila so se dolga pogajanja med zastopniki vlade in med zastopniki majajočega se zavoda, ki so pa konečno ostala brezuspešna, ker država nima niti poklica niti pripomočkov, da bi se brez velike nevarnosti za občni blagor mogla in smela utikati v denarne krize, katere prihajajo in izginajo po določenih svojih zakonih! Ali vender se ne smé trditi, da so dotična pogajanja ostala brez vsakega dobrega upliva. Ostati so morala brezuspešna; ali razdraženo javno mnenje so vsaj prvi hip nekoliko potolažila, ker si je mislil vsakdo, v l a d a sama posreduje, torej ne bode tako silnega poloma, kakor so trdile pesimistne prve vesti!

Ravno to — se vé v manjši meri — godilo se je v Ljubljani. Eskomptni zavod ustavi svoja plačevanja! Nastane občno vznemirjenje in vse se plaho povprašuje: kaki bodo nasledki? Govorica se trosi, da je trgovina ljubljanska uničena in da bode mesta kupčijski razvoj za desetletja uničen, ako se hitro in korenito ne pomaga! Ni čuda, da se je med občinstvom vzbudila zavest, naj mesto, za katero se je vedelo, da ima primerno obilih denarnih pripomočkov, pomaga in eskomptni banki v pomoč priskoči! Zgodilo se je tedaj, da se je stvar pritirala pred mestni zastop. Finanjski odsek tega zastopa je pretresaval dotične predloge ter se ni takoj v pričetku izrekel, da se protivi posredovanju mesta. Ali je bila to pregreha? Mi trdimo, da ne. Če bi se bil finanjski odsek takoj od pričetka strogo izrekel, da se s to zadevo noče niti pečati, potem bi bili pred vsem naši Nemci kričali, da zastop mesta ljubljanskega nima srca za blaginje in razvoj našega mesta! Stališče finanjskega odseka je bilo pa toliko delikatnejše, ker se je imel pečati z zavodom, ki sta ga v svojo žalost porodila nekdanja nemška glavnicca in nemška inteligencija. Finanjski odsek je bil prepričan, da mu je tu postopati z najstrožjo objektivnostjo, da bi se mu ne očitalo pozneje, da je stvar pretehtaval s političnega in ne z ekonomskega stališča. Ker to mora pač vsak pripoznati, da se je s padom eskomptne banke usekal uplivom tako imenovane nemške inteligencije smrtonosen udarec in da je z likvidacijo zavoda prišla tudi v likvidacijo tista puhla nemška inteligencija, ki se je toliko časa šopirila v deželi! Zatorej

je moral finanjski odsek oprezno postopati, da bi se mu ne očitalo, da ni hotel rešiti zavoda samo zategadelj ne, ker je bil nemški zavod! Tudi se je tedaj, ko je Zenari še bival med nami, sploh menilo, da je banka v zdravih zvezah in da se ji 200.000 do 300.000 s pupilarno varnostjo lahko posodi! Finanjski odsek pa vender nikakor ni sklenil, da se ima z mestnimi zakladi pomagati onemogli banki. Sklenil je samo, naj banka odpre mestni deputaciji svoje knjige, svoj portfelj, tako, da ne bode finanjskemu odseku ostalo ničesar skritega. S tem pa še ni bilo skleneno, da bode mesto prevzelo sanovanje zavoda, če bi izkazala natančna in vestna preiskavanja, da so knjige v redu in banke papirji polnoveljavni. To je bilo vse; ničesar drugega se ni sklenilo! Samo se je izreklo, naj se stanje banke vestno preišče, in da se bode o stvari sami še le potem sklepalo, kadar bodo preiskovalci bančnih knjig in bančnega prometa izrekli, da so knjige v redu in akcepti v portfelji dobri in tehtni! Mi menimo, da se mestni finanjski odsek nikakor ni pregrešil, če se ni takoj s pričetka protivil posredovanju mesta v ti zadevi! Pač pa je s svojim sklepom umiril razburjene duhove ter mnogo pripomogel, da je izginil prvi strah in da se je stvar zasukala na tir, po katerem se bode dal odstraniti gnili nemški zavod brez posebnih imovitih izgub. Če se je sedaj omogočilo, da se bode likvidacija tega zavoda vršila mirno in hladnokrvno, gre mestnemu zastopu ljubljanskemu prva zasluga, ker se v ti zadevi nikakor ni oziral na politične momente, kakor bi bili morda to storili prejšnji nemški mestni očaki, da so v enakih okolnostih imeli opraviti s slovenskim zavodom! Mestnemu zastopu je bilo dano na prosto voljo, našo nemško eskomptno družbo poslati v konkurz. Ali tega ni storil, dasi bi bil konkurz omenjenega zavoda v pravem pomenu besede tudi konkurz naše nemške klikē, ki bi najbolje storila, da bi sedaj zlezla pod klop, ter se ondi ponižno skrivala? S svojim objektivnim vedenjem je tedaj mestni zastop ljubljanski v prvi vrsti koristil nemški stranki v deželi! To je istina! V zahvalo pa mu očita sedaj nemška naša klika po svojih listih, da je hotel nemški banki samo zategadelj pomagati z mestnim denarjem, da bi bil nekatero mestne odbornike izvlekel iz denarne stiske! Take perfidnosti še nismo čitali! Tega je zmožen samo značaj renegatov, ki niso ne to ne ono! Stvar se sama obsoja! Samo to še dostavljamo, da s stranko, ki se poslužuje takih ostudnih pripomočkov, ni mogoče pomirje, in da so tisti pravi duševni slepci, ki noč in dan po višjem ukazu trobijo v slovenski svet, da se naj že vender kdaj sprijaznimo s temi Nemci, ki so sedaj srečno tako daleč prignali, da so deželo in pred vsem mesto ljubljansko pritirali skoro do popolnega ekonomskega propada! —

Ob obnovitvi slovenske liturgije.

I.

Mnogo zla razdvaja Slovanstvo. Malone bi mogli reči, da smo zložni samo v nezlogi. Ne, uzorna podoba sv. Cirila in Metoda, blesteča iz davne preteklosti v žalostno sedanost, ta nas spaja. Spaja nas naušusenje za drago dedščino, katero sta nam ostavila sv. apostola, za jezik slovenski. Ni kraja na vsi širni zemlji, kjer bi se mogli zbrati letos zastopniki vseh rodov slovanskih, da vkupe po bratovski praznujejo tisočnico Metodovo. Ne moremo se zbrati vsi ni na Velegradu, stolnem mestu sv. Metoda, ni na Nitri, katera je „vsem Slovanom mati“, ni v Rimu, kjer počiva sv. Ciril, ni v starem Kijevu, ni v zlatoglavi Moskvi, ni v mestu Petra Velikega: zbirali se bomo na raznih mestih in z raznimi nazori, a prešinalo nas bode vendar jedno čustvo — ljubezen do onega jezika, ki sta ga uvela apostolska brata v sv. knjige, jezika, kateri je najstariši brat vsem slovanskim narečjem. „Učenje tega jezika, razširjajoče se sedaj povsodi, je najmogočnejše sredstvo duševnega združenja slovanskega. (N. Bestužev-Rjumin.)

Kako častno mesto je bilo jeziku slovenskemu pred tisoč leti! Oblastno se je glasil pred oltarjem Gospodovim. In danes? Priznajmo, da se nam slovenščina krči v cerkvi. Ne govorimo tu o propovedih, ki so — čast našim duhovnim govornikom! — sedaj čistejše in pravilnejše, nego pred nekaterimi desetletji, nego o slovenščini na koru in pri oltarji. Ondi je do nedavna malone popolnoma gospodovala. Tudi v presvetišči se je česče oglašala. Samo dva vzgleda. Koncem preteklega stoletja je v Šent-Lenartu nad Loko pastiroval razkapucin Klemen Velikonja, razlagavec sedmerih spokornih psalmov; on je zadušnice po pokojnikih prepeval slovenski. Ni mi treba sezati tako daleč. Živo se še spominam, kako mi je od dvojne radosti utripalo srce, kadarkoli me je, nedoraslega mladenčca, pokrepčaval s telesom Gospodovim star, čestit duhovnik, pisatelj slovenski (Metelkovec), govoreč slovenski: „Telo Gospoda našega Jezusa Kristusa ohrani tvojo dušo v večno življenje. Amen.“ Ti možje so legli v grob in ž njimi vred je izginila marsikatera zlata drobtina slovenska iz naših cerkev.

Slovenščina naj stopi nazaj na staro svoje mesto, na ono uzvišeno mesto, kamor sta jo dvignila prvončitelja naša, sv. Ciril in Metod — tako nam kliče v 12. zv. I. l. „Cvetja z vrtov sv. Frančiška“ vrli urednik njegov, vč. g. p. Stanislav Škrabec. Dá naj se nam to, kar je v navadi pri naših bratih v senjski vladikovini. Duhovnik moli in poje tam molitve, list, evangelje, sploh vse, kar se mora čuti po vsi cerkvi, v narodnem jeziku; kánon in druge tihe molitve se vrše po latinski. „Kar je namenjeno ljudstvu in skupni molitvi ž njim, to bodi vsem razumevno, to bodi domače, s tem ne delajmo skrivnosti.“ „Skrivnosti krščanstva so skrivnosti same na sebi ter jih ni treba še le delati, prikrivaje z neumevnim jezikom, kar nočemo, da bi vedel prostak.“

Krasne besede! Ako se uresničijo, izpolnjen bode ukaz Kristov: „Bog je duh, in kateri ga molijo, morajo ga v dubu in v resnici moliti.“ Najblažji namen vodi g. patra: ne pretirana „paganska“ narodnost, nego pospeševanje prave pobožnosti. Proč s „papagajstvom, ki je pravo onečesčenje najčastitljivejšega opravila“! „Nihče naj bi nikdar v cerkvi ne krožil in ne klepetal po latinski, kdor se ni učil latinščine.“ „Mrtva latinščina se v resnici ne ujema popolnoma s svetostjo Kristusove cerkve in častitljivostjo njenih bogoslužnih obredov.“ Ona tudi ni potrebna za cerkveno jedinstvo: ta se ne kaže v jeziku, nego v tem, da je „jeden Gospod, jedna vera, jeden krst.“

Preprosti narod sam sluti nedostatek naše službe božje: zato si daje duška v raznih travestijah n. pr. kyrie eleison*): kir je ljajštan; pax tecum: pa bi stekel; compar sit laudatio: tam per zid' se vlačijo itd. Najsvetejše obrede obsipa, neumevajoč jih, s pustimi dovtipi. Ali naj mu zamerimo to? Ne, saj ni sam kriv; krivi so oni, ki so mu vzeli prelepi zaklad: slovensko liturgijo.

Treba je narodu pokazati slast, krasoto in uzvišenost domače službe božje. Polagoma naj se uvaja slovenščina vanjo — uči p. Stanislav. Začetek naj store tretjeredniki sv. Frančiška. Njim je podal v lanskem „Cvetji“ lepo poslovenjeni obrednik. Tega naj začno rabiti pri svojih skupščinah. Slovenski naj moli mašnik pred oltarjem, slovenski naj mu odgovarjajo bratje in sestre, slovenski naj pojo hvalne psalme, slovenski naj se pozdravljajo med seboj: „Mir s teboj“ — „In s tvojim duhom.“ Oni naj bodo „kakor kvas, ki ima vzdigniti leno testo, da veselo vzhaja: kakor redke sveče, ki imajo, prve prižgane, ostalim oddajati luč, dokler se ne vmakne mrak in v sredi noči prijazna svitloba zasije.“ Solze se uderó ljudem, ko zagledajo te ginljive obrede v domačem jeziku. Taka „služba božja se bode prikupila Slovencem; ponevedoma se jih bo polastilo prepričanje, da je tako prav, in hrepenenje, da naj bilo vedno in povsod in pri vseh cerkvenih obredih tako. In tako bo položena poslopju trdna podlaga v umu in sreči vernega našega naroda; na njo se bode, ko pride čas, varno mogel zidati veličastni tempelj sv. Cirila in Metoda.“

Narod sam naj tirja svoje pravo v cerkvi. Poučimo ga sedaj o tisočnici slovanski, da latinščina ni opravičena v naših svetiščih: ona naj si išče zavetja na Italijanskem, kjer jo še prosto ljudstvo razume. Povejmo ljudem, da rabijo združeni Grki, Rusi v Galiciji, združeni Rumuni, Armenci, Bolgarji, Kopti, katoliki senjske in drugih južnih slovanskih vladikovin vsak svoj jezik pri duhovnih opravilih. Vsi ti jeziki imajo jednako veljavo v cerkvi, kakor latinščina. Zakaj bi ravno slovenščina morala biti pasterka v hramu Gospodovem?

*) Že stari polabski Slovani so preobračali te besede, govoreč: U kri volsa.

Narodu se odpró oči. Kakor jeden mož stopi tja pred apostolski prestol ter poprosi sv. očeta: Mi smo katoliški narod; neštevilnokrat smo krvaveli za sveto vero; neomadežano smo ohranili zvestobo do sv. rimske stolice; a Slovani smo ter ne razumemo latinščine; dovoli

nam, sv. oče! slovensko liturgijo, kakeršno imajo naši bližnji bratje v senjski vladikovini!"

Duh Metodov obsenči tedaj poglavarja cerkve, da se razveselé zopet Slovani, slišoč veličja božja v svojem jeziku!

K odnošajem na Hrvaškem.

Iz peresa hrvaškega pisatelja.

(Dalje.)

Koj po bitki pri Solferinu je bil proglašen oktober-ski diplom za ministerstva Goluchowskega. Monarhija, tedaj že in še imenovana „Avstrija“, bila je proglašena za ustavno državo. Deželni zbori so dobili po tem diplomu neizmerno velike pravice. Še ni preteklo pet mesecev, že je bil ta diplom preklican, a namesto njega proklican februarjski patent Šmerlingov, kateri je zožil področje deželnih zborov, a razširil področje državnemu zboru tako, da so bile njemu izročene najmenitnejše zadeve ne samo monarhije sploh, ampak tudi posamičnih dežel.

Z diplomom prilično, s patentom nekoliko, mogle so biti in bile so zadovoljne one dežele, v katerih se je stoletja in stoletja vladalo brez sodelovanja ljudstva, katero ni niti imelo nikake zgodovinske pravice do sodelovanja o svoji usodi; katero je bilo izročeno na milost vladarja, a ne da bi bila kaka pogodba izmed tega in onega.

Ne z oktoberskim diplomom, a še menj s februarjskim patentom niso mogli in res niso bili zadovoljni Hrvati. Oni so, odkar se za nje zna do leta 1849., svoje zadeve rešavali v svojem zboru. (Tudi tedaj, ko so se bili nekoliko že vezali z Madžarji, ni se nič za veljavno priznalo, česar ni zbor hrvaški potrdil.) Zbor in kralj sta odločevala o njih usodi, kolikor se ni na njo uplivalo od zunaj. Sedaj, l. 1861., usilil se jim je volilni red, sklical se je zbor, kateremu je bilo ukazano, da, priznavši omenjeni diplom in omenjeni patent, boljše rekoč samo ta zadnji, prizna tudi zajedniške zadeve z ostalimi kronovinami, katere so bile pod žezlom Habsburgo-Lorenov.

V začetku je bila večina zastopnikov za zvezo z Madžarji: vsekakor da je čutila težo saj komaj minolega absolutizma. Mažuranić Ivan — v svojem času naudušen „Ilirec“, poznan pesnik, namestni učitelj, potem odvetnik pa uradnik za absolutizma, tedaj načelnik vlade, za katerega je Hrvaška izgubila Mejumurje; — Vukotinović — znan kot „narodni“ pesnik —; Kukuljević — pesnik „Slavjank“, „Jugoslaven“, zbirac gradiva za hrvaško zgodovino —, dogovarjali so se, kako da se zvežejo z „braćom Madžari“. Na tisoče komadov slike, katera je predstavljala ogrsko krono, a pod njo Hrvata in Madžarja z napisom „Pod ungarskom krunom kao s bratom rukuje se Madjar sa Hrvatom“, delila se je med narod. Kdor ni bil ž njimi, bil je „prokleti Švaba, katerega treba na prvi stolp obesiti.“ Sam Rauh jim je bil preslab madžaron.

Po dveh mesecih se je izpremenilo lice zboru. Omenjeni možje, ž njimi Juraj Strossmayer — učitelj v Djakovu za „ilirizma“, za kateri se pa on menil ni, potem dvorski kapelan na Dunaji, za absolutizma imenovan vladika djakovski, leta 1860., ko se je razpravljalo, kaka ustava naj se da monarhiji, poklican jedini iz Hrvaške v dunajski državni zbor, mož čvrste volje in delaven v onem, za kar se zauzame; — Vončina, Zmajčić in mnogi drugi so bili proti zvezi z Madžarji. Oni, kateri niso pred nekoliko mesecev našli dosti grdih besedi proti Jelačiću, govorili so sedaj v zboru, kako da se proslavi. Da bi lažje zmagali, šli so na Dunaj prosit, naj se dovoli, da se pokličejo v zbor tudi Graničarji — akoravno niso imeli ustavnih pravic, akoravno je Granica bila še Granica, akoravno so v nji vojaki ukazovali. Mislili so, da bodo Graničarji gotovo proti Madžarjem in za ono, pod katere zapovedjo so že stoletja bili, za Avstrijo.

Pa kako to, da so oni možje pred kratkim „madžarska braća“ sedaj za Avstrijo? Kako ta nagla izprememba? Ali so sovražili Madžarje, spominaje se dogodkov neposredno pred letom 1849. in one neke pomoči, katero so „Iliri“ hipno proti Madžarjem z Dunaja dobili? Ali, ako to, kaj se niso spominali stanja po letu 1849., stanja, katero je trajalo do Solferina, do včeraj? Ali se je imel hrvaški narod na vselej odpovedati svojemu državnemu pravu, ali se je imela Hrvaška izjednačiti vsaki drugi pokrajini v monarhiji, ali se je v njej imelo ukazovati in milost deliti po ljubi volji, danes dati, da se jutri vzame? Ali so imeli tudi v nji gospodovati ustavo-verci, kakor tudi v drugih pokrajinah? Ali so se imeli širiti Nemci in nemški jezik z vsemi svojimi nasledki tudi po nji? . . . Teško je izreči uzrok one nagle izpremembe o takih razmerah. Dogodila se je. Oni možje so bili neka vrst naslednikov poznejšnjih in glavnih „Ilircev“. Njih stranka v zboru, imenovana z različnimi imeni, največ časa menda „narodna“, vlekla je voz Hrvaške na Dunaj; bila je za zajedniške interese z Avstrijo.

Druga stranka je bila stranka Budimpešte, katera je hotela imeti zajedniške interese z Madžarji, „madžaronska“, katera se je, pozabivši na vse krivice, Hrvatom nanašane od Madžarjev, spominjala samo skupne madžarskohrvaške kronane glave, skupne obrambe proti ponemčevanju in skupnih privatnih odnošajev posebno od plemenitnikov, katerih je bilo največ v tej stranki. Koj

od začetka zborovanja je bila za zvezo z Madžariji, a tako tudi pozneje; pa, ako bi te ne dosegla, bila je pripravna podpirati vsakega proti Avstriji. O nji ni mogla nič ni slišati.

Možje tretje stranke, preučivši korenito zgodovino svojega naroda in njegovo državno pravo; spominajoči se svojih domačih kraljev in svobodne volitve drugih, obsežnosti države, narodne neodvisnosti in samoodloke stoletja in stoletja, narodne slave v bojih proti sovražnikom svojim, Evrope in krščanstva, nanesenih krivic od jedne in druge strani, niso hoteli niti na Dunaj, niti v Budimpešto. Hoteli so, da narod, kakor poprej, tako tudi odsle, skupaj s kraljem odločuje sam o svoji usodi, v svoji sredini, v Zagrebu. Voditelja te stranke sta bila Evgen Kvaternik in Dr. Ante Starčević.

Prvi, Eugen Kvaternik, je že leta 1848. zbiral in naukuševal vojake za svobodo domovine in za kralja proti Madžarjem, pokušal je tudi sam težo in neznosnost absolutizma ter zapustil domovino, da ji v znanosti najde pomoči, živel je v Petrogradu, Parizu, Florenciji pa zopet v Parizu, povsod se seznanjal z najimenojnimi možmi, med ostalimi tudi s princem Napoleonom, razkladal jim odnošaje hrvaške, pisal knjižice z večine v francoskem jeziku, dopisaval v novine. Vse njegovo razkladanje, vse pisanje in dopisavanje je imelo samo jeden namen, pomoči svoji domovini, pomoči Hrvaški. Spoznavši, da povsod odobravajo njegove nazore, ali da ni od nikoder pomoči, začel je dopisovati s samim avstrijskim ministrom Rechbergom, kateri je poslal k njemu svojega zaupnega moža ter se o njem vladiki Strossmayerju jako povoljno izrazil. Istemu vladiki, kateri ga je tedaj še tako rekoč na dlani nosil, kakor jedinemu zastopniku Hrvaške v carskem svetu leta 1860., poslal je spis „Ob odnošaju kraljestva hrvatskoga prama kruni sv. Stjepana“, proseč in zaklinajoč ga, naj brani prava Hrvaške; spis, kateri je dal vladika tudi tiskati. Vrnivši se v domovino, pisal je v hrvaškem jeziku ob istem predmetu in bil izvoljen zastopnik naroda. Njegov drug, dr. Ante Starčević, naudušen mladenič za „Ilirizma“, pripravljen vsak čas braniti domovino s peresom in pestjo, kr. beležnik in pisatelj pozneje, razjašnjeval je brez strahu in brez ozirov pravo hrvaško v raznih spisih. Obljubljen v Primorju, bil je izvoljen za zastopnika. Od prvega začetka zborovanja leta 1860. je bil proti zvezi z Madžariji, ko so malone vsi zastopniki bili za njo, in ker ti niso znali ali znati hoteli za nič tretjega, kakor za zvezo ali z Madžariji ali z Nemci, imenovali so tudi njega „prokleti Švaba“, katerega bi morali na prvi stolp obesiti. Posebno ta dva moža sta pobila stranko Budimpešte in stranko Dunaja, razjasnila odnošaje Hrvaške naproti jednemu in drugemu, naglašala prava Hrvaške ter se je njiju stranka že tedaj in pozneje imenovala in se imenuje „stranka prava“. Njiju saborske govore ob odnošaji Hrvaške naproti Ogrski, kateri so bili tudi na tuje jezike

prestavljeni in od svobodnomiselnega občinstva povsod hvaljeni, dal je proti njiju volji tiskati na svoje troške vladika Strossmayer. Narodna stranka je sploh ta dva moža čislala in hvalila, dokler sta govorila proti Madžarjem. Njima se ima tudi zahvaliti, da je madžaronska stranka bila v veliki manjšini ter da je zapustila zbor. Narodnjaki so sedaj mislili, da so na konji: učili so, da morajo Hrvati v Budimpešto ali na Dunaj, in ker je prva alternativa pala, bili so prepričani, da premaga druga, posebno glede na navzočne Graničarje. Motili so se. Po tem ko je bila razprava ob odnošaji proti Ogrski končana, razpravljalo se je ob odnošaji proti Avstriji. Tudi v ti razpravi sta se odlikovala Kvaternik in Starčević. Velika večina zbora je bila ž njima tudi proti Dunaju, za Zagreb. Narodnjake je to presenetilo. Nekoliko Graničarjev je bilo iz zbora odstranjenih. Dalo se je glasovati drugič ob odnošaji proti Avstriji. Ni koristilo. Stranka prava je drugič zmagala.

Nje predlogi o stališči Hrvaške proti monarhu in monarhiji so bili sprejeti, nje adresa je bila poslana Nj. Veličestvu.

V Parizu, v Londonu, v Briselu, malone po vsi Evropi se je razpravljalo delovanje hrvaškega zbora, njegove težnje, katere so se odobravale ter se nagovarjala dunajska vlada, da prizna zahteve Hrvaške v interesu Dunaja in Hrvaške. Ali na Dunaji se je drugače sodilo. Adresa se ni odobrila. Zbor se je razpustil in se obljubilo sklicati nov zbor. Prešla so štiri leta prej nego se je ta obljuba izpolnila.

Med tem so bili narodnjaki, koj po sprejetji adrese, zapustili Zagreb, a Graničarje so razpodili. „Zatočnik“ in „Zukunft“ sta pisala proti adresi in proti njenim začetnikom. Kvaternik in Starčević nista več nič veljala. Kolikor so ja pred hvalili, toliko so ja sedaj grdili.

Kvaterniku, kateri je vender bil v saboru zastopnik naroda, a ne da bi kdo proti njemu kaj izpregovoril, kateri je tedaj brez prigovora užival najuzvišenejšo državljansko pravico, ni se tedaj hotelo dati pravo odvetništva, katero so mu bili uzeli za absolutizma. On je bil obsojen, odsedel je nekoliko v ječi; v njegovi domovini ni se mu dalo domovinstvo, . . . bil je pregnan. Vrativšega se leta 1865. v domovino, zopet so pregnali. Ab uno disce omnes.“ Jednako ali podobno se je godilo drugim njegovim somišljenikom. Svoboda je ne hala, sila zavladala. Županijskih skupščin, na katerih je mogel narod svoje mnenje izreči, ni bilo več. Na uradnike so pritiskali ter jih samovoljno odpuščali. Ivan Mažuranić je njim ukazoval. Proti njemu se je ustrojila opozicija, pod vodstvom Jurja Strossmayerja, pod imenom „liberalci“. In pod uplivom z jedne strani vlade, z druge te opozicije, vršile so se volitve za zbor, sklican leta 1865. po poprejšnjem oktroovanem volilnem redu. Iz Krajine niso prišli zastopniki, izvoljeni od ljudstva, nego služeči vojaški častniki. (Dalje prihodnjič.)

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Zaplenjena je bila poslednja naša številka zaradi vesti o spletkah proti vladiki Strossmayerju. Ker smo iz dosedanjih izkušenj dobro vedeli, da bi bila prošnja za drugo izdajo brezuspešna, nismo je uložili. Zato smo pa častite naročnike odškodovali s tem, da smo današnji številki pridodali dve poli priloge. — Slovensko neodvisno časnikarstvo v Ljubljani ima sploh jako neugodno in neprijetno stanje. Tudi „Slovenski Narod“ je bil dvakrat zaporedoma (dne 3. in 4. t. m.) zaplenjen. Slavno občinstvo naj ima torej z ozirom na te ljubljanske razmere blagovoljno potrpljenje z nami.

Dragotin Rudež, poslanec slovenski v deželnem zboru kranjskem, jeden najiskrenejših rodoljubov in najnaudušenejših Slovanov, mož vseskozi pošten in požrtvovalen, umrl je na svojem posestvu Gracarjevem turnu dne 21. m. m. Na čelu lista podajemo njegov nekrolog, tukaj naj še stoje te le besede, katere nam je dne 22. m. m. pisal najiskrenejši prijatelj pokojnikov, profesor Ivan Trdina. „Z neskončno tožnim srcem“ — piše gospod profesor — „vam pišem te vrstice. Danes ob devetih zjutraj sem zvedel, da je umrl plemeniti prijatelj moj in vsemu Slovanstvu — Dragotin Rudež! Padla mu je kaplja. Predvčeranjim popoldne sva sedela še tukaj v Brunerjevi gostilnici in se pomenkovala več ur o naših bedah. Čutil je že več časa (kakega polu leta), da mu zdravje ni več tako trdno, da se kmalu prehladi in da v hrib ne more lahko hoditi. Mislil je, da se ga prijemlje naduha. Njegova izguba je za Dolensko nenadomestna.

O blagem pokojniku še nam piše gospod Aleksander Hudovernik: Zopet nam je neusmiljena smrt pobrala pogumnega bojnika iz naše srede! Pokojni Dragotin Rudež, kateri je dne 21. januarja t. l. nagloma umrl na svoji graščini v Gracarjevem Turnu, bil je jeden najplemenitejših narodnjakov, kar jih je rodila zemlja slovenska. V navadnem življenji bolj mirnega in pohlevnega značaja, bil je neustrašljiv in neupogljiv, kadar je bilo treba stopiti na noge za pravice našega naroda. Kot odločni narodnjak, podedovavši po svojem očetu lepo imovino, ni odtegnil nobenemu narodnemu podjetju svoje podpore, seosebno „Narodnemu domu“ v Novem Mestu je opomogel večkrat z zdatnimi vsotami.

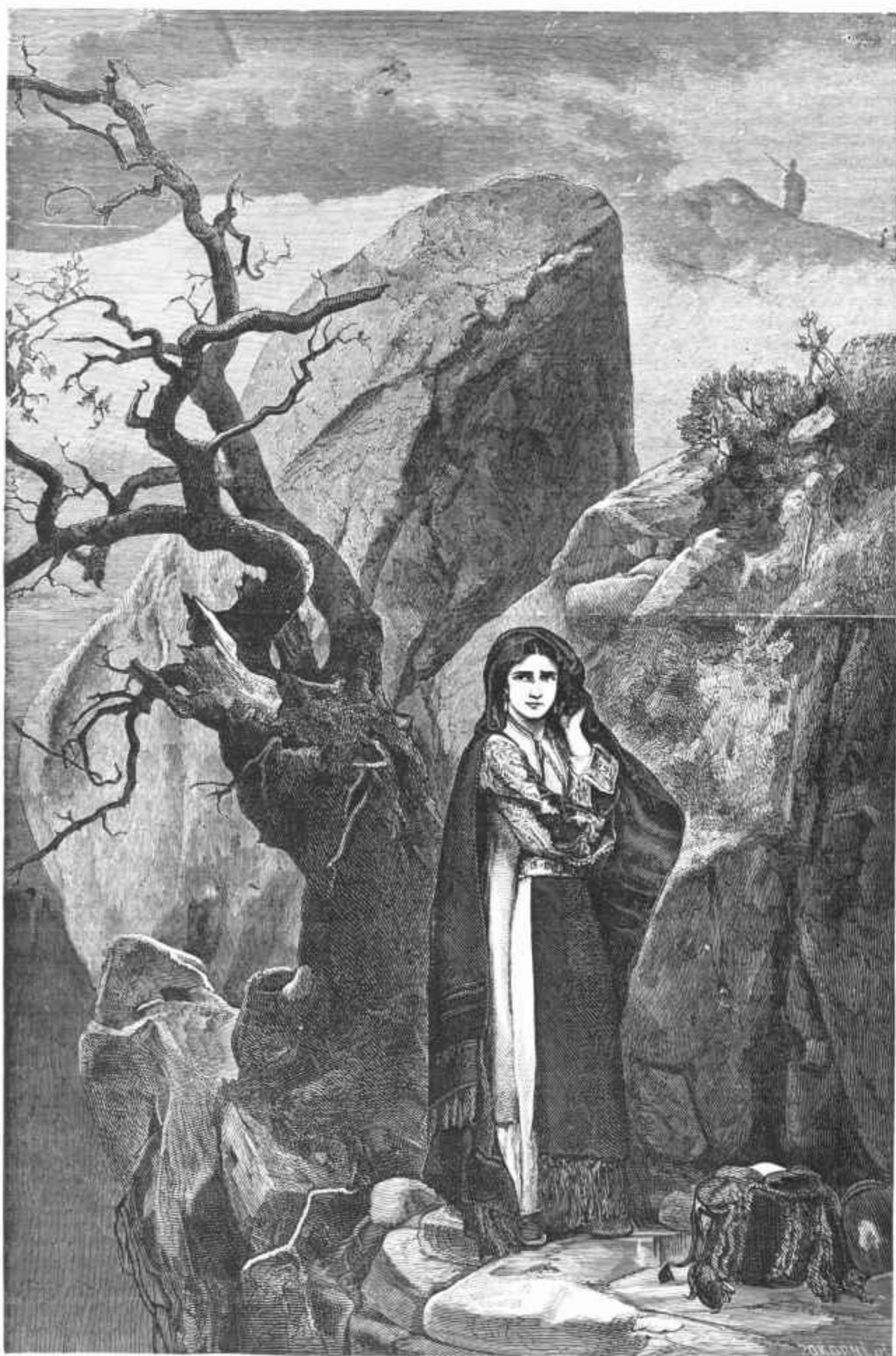
Pokojni Rudež se je živo zanimal za vse, kar se je vršilo v širni naši slovanski domovini; bral je mnogo o slovanskem svetu in njega odnošajih, in ker je tudi sam nekoliko potoval po slovanskih pokrajinah, poznal jih je tako, kakor malokateri v nas Slovencih. Zato pa je bil tudi do celega prepričan, da bomo Slovani in osobito Slovenci le tedaj kaj dosegli, če se opiramo na druge Slovane. Slovanstvo naj bode naš up in tolažba naša, kadar se zbirajo nad nami pogubonosni oblaki, up na Slovanstvo nas bode utrdil in ohrabil v vednem boju za pravice naše. Te nazore je zastopal nepozabljivi pokojnik v življenji, te krasne nazore je nesel s seboj v grob. —

Skriben oče je ucepil svojim otrokom že v najbolj nežnih letih ljubezen do materinega jezika in veselje do slovenskega berila. Odgajal je deco svojo v narodnem duhu: bilo mu je do tega, da ljubijo tudi njegova deca narod svoj z isto gorečnostjo, udanostjo in požrtvovalnostjo, kakor ga je sam ljubil. O pokojnem Rudeži se je moglo pač soditi, da ljubezen do domovine ne poznaje nikakeršnih mej. — In kar moramo posebno poudariti, je to, da je bil v Rudeževi rodbini občevalni jezik samo slovenski.

Prijazen tudi z najnižjim človekom, vsprejemal je pokojnik po slovanski šegi vsakega gostoljubno, kdor je prišel na njegov dom. Zaradi svojega blagega srca, zaradi svojega jeklenega in neupogljivega značaja, zaradi svojega slovanskega mišljenja in vedno moškega vedenja je imel Rudež daleč in blizo mnogo častilcev; kot dober gospodar in velik dobrotnik revežev je užival pokojnik brezmejno zaupanje med preprostim narodom, in smelo trdimo, da je bil on najpopularnejši in najpriljubljenejši graščak na Slovenskem. Zato blag in hvaležen spomin njegovemu uzornemu duhu!

Profesorja Šukljeta apelna obravnava proti Slovanu. Dne 23. t. m. smo imeli apelno obravnavo s profesorjem Šukljedom, ki je bil pri tukajšnjem okrajnem sodišči zaradi prepodlega izraza, s katerim je opsoval Slovanovega lastnika in urednika, obsojen v globo desetih goldinarjev. Ker je visoko apelno sodišče v enakem slučaju že razsodilo, da pridevek „Terzit“ v ustih profesorja Šukljeta ni žaleča psovka, potem se je lahko sklepalo, da bode omenjeni profesor tudi pri naši apelni obravnavi — oproščen. Zagovornik tožnikov, dr. Ivan Tavčar, naglašal je takoj v pričetku svojega govora, da tožiteljema ni do tega, da bi se sodba prvega sodnika potrdila. Od tedaj, dejal je govornik, ko se je prvi sodnik imel pečati z izredno psovársko nadarjenostjo gospoda profesorja, izpremenile so se razmere. Gospod zatoženec Šuklje je bil na drugem mestu obsojen, in ista obsodba je tako dobro utemeljena, da ga ni apelnega sodišča pod božjim nebom, ki bi moglo oprostiti obsojenca! Tožiteljema in drugim, ki so z vsemi močmi delali v to, da bi se ugonobilo politično počenjanje gospoda profesorja, zadošča omenjena obsodba popolnoma in tožitelja tedaj nikakor ne zahtevata, da naj bi zatoženec Šuklje sedaj, ko mora zapustiti deželo, na svoji rami s sabo odnesel globo desetih goldinarjev. Zategadelj prepustčata tožitelja brez skrbi sodišču, da razsodi tako ali tako!“ V daljšem govoru je zavračal dr. Tavčar nekatere trditve zatoženčeve ter dokazoval, da se tudi s historijskimi citati lahko čast žalj. V svojo vednost je sprejel slovesno izrečeno trditev Šukljeto, „da tedaj, ko je pisal dotični članek, na gospoda Ivana Hribarja niti mislil ni!“ Seveda se je gospod Šuklje branil na vse pretege ter z dolgim, doma na pamet naučenim govorom naskakoval visoko sodišče. Hotel se je z zagovornikom osebno praskati, ali gospod predsednik ga je poučil, da je danes dr. Tavčar tu kot zagovornik in da ima pri miru puščati zagovornikovo osebo! Gospod Šuklje je prišel v ne malo stisko po ti lekciji, ker si je brez dvojbe doma bil navezal celo butarico pušic, ki jih je namerjal pred sodiščem izpuščati na našega zastopnika. Kar mu ni bilo dovoljeno pred sodiščem, izlil je potem v svoje poročilo, katero je prinesel slovenski uradni list!

Obravnava se je končala z oproščanjem zatoženca Šukljeta, ker je sodišče baje menilo, da v inkriminovanem članku tožitelja nista tako jasno imenovana, da bi se oficijozna psovka „gesindel“ morala ravno na nja obračati! Vitrix placuit causa diis, sed victa Catoni — smelo bi se trditi tudi v tem slučaju, ko je zaradi golih formalnosti propala — dobra stvar. Sicer pa nam zadošča, kakor rečeno, druga obsodba, katere je že naš zagovornik omenjal pri apelni obravnavi.

Črnogorka pri studenci.

O slovenskih srednjih šolah ne prihajajo nam nič kaj vesele vesti z Dunaja. V odseku je vprašal o priliki, ko se je razpravljalo proračun o šolstvu, slovenski poslanec dr. vitez Tonkli ministra Konrada, kako je z izvedbo znane resolucije zaradi slovenskih učiteljskih in gimnazijev. Minister je na to odgovoril tako, kakor navadno vedno odgovarja na opravičene zahteve naše. Njegov odgovor bi se dal najlepše opisati z znanim nemškimi „gengens heim un sagens s wird nix“. — Pri tem pa je ministru ušla tudi beseda o slovenskih paralelkah na ljubljanskem gimnaziju: beseda, katera nam more pokazati v pravem svitu vso ministrovo naklonjenost do naših prosvetnih prizadevanj, katere se naravno morajo razodevati pred vsem v zahtevanju slovenskih srednjih učilišč. Minister se je namreč pritoževal, da slovenski dijaki, ki prihajajo na vsencilišča z ljubljanskega gimnazija, na katerem se je in to je posebno naglašal — uvelo za pokušnjo slovensko poučevanje, ne znajo zadosti nemškega jezika in da jih to neznanje ovira v uspešnem nadaljevanju nauk. Dr. Tonkli je ministra sicer prav dobro zavrnil, da od onih dijakov, ki so pred tremi leti stopili v slovenski oddelek prvega gimnazijskega razreda, ni mogel še nobeden priti na vsencilišče, in minister je to zavrnitev lepo tiho spravil; a izjava njegova je zanimiva zato, ker dokazuje, da se baron Konrad že kesa, da je kedaj dovolil slovensko poučevanje na gimnazijih. Namesto poslovenjanja ostalih nemških srednjih šol med nami utegnemo tedaj celo doživeti, da se nam ponemči še to malo slovenskih, kar jih imamo. Res, lep pogled v bodočnost! —

Gledališčni vlak na Velegrad in v Prago pojde letos sredi avgusta iz Ljubljane. Kakor je našim častitim bralcem znano, snoval se je že lani poseben vlak v Prag, kateri pa je moral izostati, ker je ravno o tistem času, ko smo se namenili iti v Prago, bilo gledališče zaprto. Znano je tudi, da se je lani dosti udeležencev oglasilo, čeravno so se posmehovale nemške novine, češ, da se ni oglasilo zadosti udeležencev. Ali da je vlak izostal, bode še mnogokomu ljubo, kajti letos se bomo lahko udeležili tisočletnice Metodove na Velegradu in vrh tega bomo še obiskali narodno češko gledališče v Pragi. Da bi se tedaj že zdaj skrbelo za vse, kar je potreba, volil se je na „Slovstvenem zabavnem večeru“ odbor iz gospodov: J. Hribarja, J. Murnika, A. Trstenjaka, V. Valente in J. Železnikrja. Ta odbor si je izbral za predsednika in blagajnika Hribarja, a za tajnika Trstenjaka. — Ta odbor bode spet skrbel za program vožnje in ga bode potem naznanil občinstvu. Že zdaj opozarjamo Slovence na to važno romanje in jih opominamo, da mislijo na to. Kakih 20 najboljših pevcev ljubljanske čitalnice je sklenilo udeležiti se te vožnje, kateri bodo prirejali koncerte na Češkem in Moravskem.

Gospod baron Andrej Winkler si želi priti iz Ljubljane ter se baje poteza za mesto predsednikovo pri c. kr. nadsodišču v Trstu. Govori se, da je „regierungsmüde“, kar bi se nam sedaj, ko je glava in duša njegovih političnih svetnikov, gospod profesor Šuklje, moral iz dežele, ne videlo čudno! Ti slabi proroki in svetniki, ki so dobrega in brez dvojbe tudi rodoljubnega gospoda z neprestanim hvalisanjem in z neprijetnim svojim bizantinstvom zaveli v stiske in situacije, v katerih se do sedaj še nikdar ni nahajal nikdo gospoda barona prednikov v ti kronovini, zakrivili so tudi, da sedanjemu deželnemu predsedniku, če bode morda v kratkem zapuščal deželo, ne bodo sledile tiste splošne simpatije, katere so ga sprejemale pri dohodu v deželo. Prva leta smo menili, da bi bila za nas „katastrofa“, če bi moral baron Winkler zapustiti palačo na Turjaškem trgu, sedaj pa zremo taki slučajnosti v oči z zimskomrzlimi srci! — Vse to je prouzročil profesor Šuklje, katerega so novomeški volilci proti proštu Urhu dvignili na štít

v nesrečo deželi, in pred vsem, v nesrečo gospodu deželnemu predsedniku, kateri bi se sedaj z veseljem odpeljal v varno zatišje nadsodnjega tržaškega predsedništva. Tako se časi izpreminajo!

„Slovstveni zabavni večeri“ v ljubljanski čitalnici so nam v svoji sjajnosti najlepši dokaz krepkega in zdravega duševnega razvijanja našega slovstva. Ko je bil stari „sjajni“ tako imenovani „jour fixe“ pokopan in ko ni bilo več društvenega življenja v Ljubljani, ker je naša vlada s svojimi pokušnjami razkropila tudi krdele ljubljanskih razumnikov, začeli so misliti nekateri možje, kako zopet oživiti stare zabavne večere. In res, izprošena misel si je pridobila mnogo pristašev: mnogo odličnih meščanov in pisateljev ljubljanskih se je zopet združilo in mi z veseljem beležimo četiri slovstvene zabavne večere, katere smo imeli v ljubljanski čitalnici. Ti slovstveni zabavni večeri se tako lepo razvijajo, da smemo upati najlepšega sadu na društvenem in književnem polju. — Prvi zabavni večer je bil dne 3. januarja. Udeležilo se ga je 38, drugega dne 10. januarja 43, tretjega dne 17. januarja 38 in četrtega dne 23. januarja 47 udov. Prvemu „Slovstvenemu zabavnemu večeru“ je predsedoval gosp. Vaso Petričič, drugemu gosp. dr. Vošnjak, tretjemu gosp. I. Hribar, a četrtemu g. Kušar. Predavali pa so že do zdaj naslednji gospodje: Anton Trstenjak: „O slovenskem rokopisu od leta 1643.“ (ki ga je našel na Prekmurskem); R. Bežek: „O osebni veresiji“; profesor A. Raič: „O književnem delovanju vladike Petretiča“; Vatroslav Holz: „O slovenskih pokrajinah“. — Že iz tega se vidi, da so ti zabavni večeri osnovani na krepki in samostojni podstavi in da jim je zagotovljen obstoj. Ne samo da je bila živa potreba, katera se je čutila v Ljubljani, da bi se shajali v določenih urah po jedenkrat na teden ter se pogovarjali o dnevnikih vprašanjih na književnem polju našem in slovanskem, ampak tudi druga še večja okolnost je vzbudila in oživila naše „Slovstvene zabavne večere“. Vsak razumnik nam bode pritrnil, da je skupno mišljenje in uzajemnost idej velike važnosti in prodirajočega upliva na celokupni razvoj naših recimo književnih razmer. Človek, najmanj pa razumnik, ne sme brezskrbno gledati okrog sebe književnih dogodkov, ampak mora z vso resnobo poklica svojega posezati vanje ter jim določevati razvojno pot. Tako so udje „Slovstvenega zabavnega večera“ o smrti uzornega nam domoljuba Dragotina Rudeža poslali njegovi udovi pismo, v katerem so izrekli svoje sožaljenje o njegovi izgubi, katero oplakuje ves narod slovenski. Tako so tudi poslali pismo od vseh Slovencev ljubljanskemu pesniku Simonu Gregorčiču, izrekši mu svoje nemejeno spoštovanje in ljubezen za poezije, s katerimi toli častno oslavlja nam predrago ime našega naroda. Zategadelj nam ne sme biti deveta briga, kako ostali svet sodi o njegovih prekrasnih proizvodih, ampak skrbeti nam je, da se zdravi nazori o estetiki, sploh o leposlovju širijo v vse stanove našega naroda. Tudi nam mora biti največ do tega, da iščemo svete resnice, njegova pravega, čistega in celega jedra, kajti ako bi sodili o leposlovju tako, kakor velečastiti gospodje o znani sedmini, potem bi nam moralo zamreti leposlovje in usahniti vsi bistri studenci nebeške poezije. A ta nebeški dar je treba ohraniti narodu in slovstvu našemu v vsi čistoti in svobodi. In ravno zato so udje sklenili jednoglasno protestovati na predlog g. dr. Ivana Tavčarja proti znani izjavi ter se potegniti in boriti za veljavna načela o estetiki. Sicer pa so tudi udje sklenili, prirediti na predlog Antona Trstenjaka banket z imenom „Gregorčičev večer“. Ker so v tem društvu zastopani vsi najvažnejši faktorji, kateri odločujejo o političnem in književnem delovanju, sme se upati, da bode imenovana izjava blagodejno uplivala na svobodno razvijanje našega leposlovnega slovstva. — Ako bi se kdo unanjih domoljubov naših mudil v Ljubljani, naj blagovoljno obišče

naše shode, da se zajedno z nami okrepča za sveto stvar Slovenstva in Slovanstva.

Petega „Slovstvenega zabavnega večera“, kateremu je predsedoval stavbeni svetnik g. Fr. Potočnik, udeležilo se je dne 31. februarja 45 gospodov. Jako zanimivo berilo: „O Igli“ je imel g. Fran Brunet. Berilo so jako pohvalno sprejeli vsi udje in mi ga bode-mo priobčili v kateri naslednjih številki „Slovanovih“. Potem je prebral g. dr. Ivan Tavčar jako naudušeno sprejeto „Izjavo“, katero priobčujemo na drugem mestu. Naj še omenimo, da se je ta večer nabralo za potnino pevcem v Prago 50 goldinarjev.

Šestemu večeru dne 7. februarja je predsedoval g. M. Kreč, a udeležilo se ga je 40 udov. Podžupan g. Vaso Petričić je bral jako zanimivo spisano razpravo o „Atili“. Konečno se je sklenilo, da bode „Gregorčičev večer“, za kateri se je že oglasilo blizu 70 gospodov, dne 7. marca t. l.

V „Katoliški družbi“ je gospod profesor J. Marn izpregovoril po poročilu „Slovenca“ (štev. 23.) nekoliko besed v pojasnilo lelošnje slavnosti na Velehradu in je predlagal, naj napravi na velikonočni ponedeljek dne 6. aprila t. l. v tisočletni smrti dan sv. Metoda „Katoliška družba“ slovesno sv. mašo s primernim ogovorom. Govorec nadalje o pomenu te slavnosti, dejal je gospod profesor, da bode ta slavnost: cerkvena, slovanska in književna. Kako bode ta slavnost književna, pojašnjeval je gospod profesor po poročilu „Slovenčevem“ tako le: „Naj jedni oporekajo, vendar je sedaj najmočnejša stranka, kateri na čelu je dr. Miklošič, da sta staroslovensčino jela pisati sv. Ciril in Metod med panonskimi Slovenci in da je mati sedanji naši slovensčini, pa novi bolgarsčini.“ Na drugem mestu pa trdi gospod profesor: „V književnem oziru sta onadva (namreč: sveta apostola) začetnika našega pismenstva.“ — Bodi nam dovoljeno to stvar nekoliko pojasniti vsaj v glavnih črtah, kajti baš zdaj se mnogo piše o delovanji naših svetih apostolov, zato je treba vedeti, v kakem odnošaji smo Slovenci s slovstvom panonskih Slovencev. Res je, da sta sveta brata po hipotezi Miklošičevi jela pisati med panonskimi Slovenci in da so panonski spomeniki živa pričā: da je sredi devetega stoletja v Panoniji in samo v Panoniji bila osnovana cerkvena literatura v slovanskem jeziku.“ Slovensko deblo ima štiri veje: staroslovensko, novoslovensko, dacijskoslovensko in bolgarskoslovensko. Miklošič je tedaj zavrgel stari nauk: „da bi bila stara slovensčina mati vsem slovanskim jezikom ter je dokazal, da se slovanski jeziki ne razločujejo od včeraj, ampak da je razloček med njimi že bil pred devetim stoletjem.“ Stvar je tedaj jasna, „da stara slovensčina ni mati našemu slovenskemu jeziku,“ kakor trdi gospod profesor Marn, kakor tudi ne novi bolgarsčini. Rasločevati moramo slovenska plemena drugo od drugega, in ker sta sveta apostola bila začetnika slovstvu panonskih Slovencev, nista bila začetnika slovstvu planinskih Slovencev, to je tistih Slovencev, katerih jezik imenujemo zdaj novoslovenski jezik.

Ne pozabimo družbe sv. Mohorja! — 25. leto že teče, kar se je presadila na cerkvena tla. Od leta do leta se bujneje košati, od jeseni do jeseni otrisa bogatejši sad. Ovrstega debela jej ne razjeda noben črv. Njene veje se razprostirajo na vzhod in zapad, na sever in jug. Družba sv. Mohorja je jedino zares vseslovensko društvo. Kako krepke so jej korenine, videli smo lani, ko se je zagnal vānjo nemčurski vihar. Koroški ponemčenci so hoteli posnemati Mažarje, kateri so brez nobenega povoda zatrli Slovakom njih „Matico“ in pozaprlji njih gimnazije. Zdaj je čas, da ves slovenski narod jednoglasno odgovori renegatu dr. Travnu na zlobno interpelacijo njegovo v koroškem deželnem zboru. Najkrepkejši odgovor bode: pomnoženo število Mohorjanov. Nihče naj tedaj ne

zabi nagovarjati svojih znancev k pristopu ter do konca tega meseca oddati letnine bližnjemu poverjeniku.

Čudom smo se čudili lani tujski šoli na Koroškem, kjer je šolar moral tolmučiti slovenskim učencem pouk učitelja Nemca. Nekaj jednakega poročā Časopis Matice srbske za l. 1884. o šoli v Ochozi. Ondi prebiva 1038. Slovanov (dolenjeluziških Srbov) in samo 100 Nemcev. V ochoški šoli tedaj so imeli drugega učitelja trdega Nemca, kateri se je, ker je izmed vseh otrok samo jeden nemški razumel, tega otročaja posluževal kot sredstva pri pouku: moral je namreč učiteljeve besede prevajati na srbsčino. In ko si je učitelj drugam pomagal, niso ga vendar nadomestili s srbsko učiteljsko močjo. Nemec je pač povsodi jednak: kjer koli more, tlačī Slovāna.

Kdo zavira cestne podpore za Goriško? V finacijskem odsoku je na vprašanje g. poslanca dr. Josipa viteza Tonklija, zakaj ni vlada razen 20.000 fl. za preloženje strmega klanjca pri Ovinku na tominski cesti nobenega zneska stavila v proračun za popravo različnih cest, katere so velike važnosti glede prevažanja in obrtnega prometa in še večjega pa v vojaškem in vojnem oziru, odgovoril vladni zastopnik tako le: „Vlada je naložila c. kr. namestništvu v Trstu že v prefekli pomladi, naj da izdelati načrt za zravnanje vseh klanjcev na državni koroški cesti ob Soči od Solkana do Bolca ter naj dotične stroške preudari in preračuni. Namestništvo v Trstu je predložilo pa natančni načrt samo za preloženje najnevarnejšega klanjca pri Ovinku. . . . Kar se tiče zravnanja in razširjenja skladovne ceste ob Idriji do Cirknega in pa izdelanja skladovne ceste od Grahovega do Podbrda, kateri cesti priznaje vlada kot jako važni v vsakem oziru, naložilo se je c. kr. namestništvu v Trstu, naj pošlje na rečene ceste inženirja, da cesti obhodi in napravi natančne načrte za njiju zravnanje, razširjenje in izdelanje ter naj preračuni potrebne stroške. Namestništvo v Trstu je tudi ta posel izročilo inženirju, a natančnih načrtov in proračunov ni do zdaj še predložilo. Predložilo je bilo sicer namestništvu pa le površen in sumaričen načrt za zravnanje in razširjenje nekaterih oddelkov skladovne ceste ob Idriji: ali ker je ta cesta take važnosti, da mora biti vsa cesta enako razširjena in zravnana, ni mogla vlada tega načrta sprejeti in je naročila namestništvu, naj ga predela in dopolni in potem zopet predloži. O izdelanji skladovne ceste ob Boči pa ni vlada nikakega predloga iz Trsta dobila.“

Vladni zastopnik je tudi obečal, da bode vlada strogo na to pazila, da bode c. kr. namestništvo v Trstu njemu dane naloge natanko in v kratkem izpolnilo. . .

Iz tega je razvidno, kake razmere so med dunajsko in tržaško vlado. Čas bi bil, da bi se temu konec naredil. —

Tudi našim bralcem dobro znani pisatelj češki g. Jan Lego je te dni predaval v literarnogovorniškem društvu „Slaviji“ v Pragi: „O karakteristiki Slovencev.“

Slovensko zabavišče v Ljubljani. Nekaj silno važnega je sklenil mestni zastop Ljubljanski v svoji seji dne 22. m. m., odobrivši predlog odbornika Ivana Hribarja, da se ustanovi otroče zabavišče s slovenskim učnim jezikom. Ta sklep je najboljši odgovor na prizadevanje nemškega šolskega društva, kateremu v Ljubljani pod zaščito vladno gojeno ponemčevanje ne napreduje še zadosti hitro in je zarad tega ustanovilo nemško otroče zabavišče. Predlagatelj je v podkrepljenje svojega predloga tudi opozarjal na demonsko delovanje tega društva, kateremu tiče korenine v nemški zemlji zunaj avstrijske države in kateremu je glavni nalog, s svojim delovanjem povečavati protivja med raznimi narodi države.

Ljubljanski vladika, premilostivi gospod dr. Jakob Misija je pristopil kot ustanovnik k Matici Slovenski.

Dr. Flapp, profesor v goriškem semenišči, posvečen je bil prvo nedeljo t. m. v Gorici v navzočnosti štirih škofov za škofa poreškopoljskega. Odlkoval se je od drugih v tem, da je lanskega leta v seji deželnega šolskega sveta glasoval zoper uvedbo narodnih jezikov v goriške srednje šole, dasi je Lah in se le temu ima zahvaliti, da je postal škof. — Kakor se iz dobrega vira poroča levičarskim listom, namerjajo merodajni gospodje pričeti takoj po njegovem dohodu v Poreč naskok na zadnji stebel Slovanstva v Istri, na duhovščino in cerkev. Uverjeni smo, da so Slovani v Istri pripravljene zoper take naskoke in da bodo storili svojo dolžnost. Škofom, kateri dobivajo pouk od nekaterih brezvernih gospodov iz Trsta, treba je tudi pouka od druge strani: in ta bode prišel.

„Slovanský Sborník“ prinaša v prvem letošnjem zvezku Jana Hudca prevod Cimpermanove pesmi „Pesniku“. Prevod je prav dober.

„Škrat“, zabavnozbadljiv in šaljev list je pričel s 7. februarjem svoj tretji tečaj. Ureduje in izdaje ga gospod Srečko Magolič, kateremu ga je dozdani urednik, preobložen s preobilim poslom, prepustil. — Oblika mu je nekoliko izpremenjena in olepšana ter stisneno tiskana. Izbaja vsako prvo in tretjo soboto v meseci ter prinaša na štirih straneh izvorne humoreske in druge daljše zabavne spise v verzih in prozi; dalje: komične prizore, s katerimi bode gotovo slavnim čitalnicam in drugim narodnim društvom ustrezal o snovanju zabavnih programov. Prinaša pa tudi lepe humorističnozbadljive podobe ter izvorne pesmi, dovtipe in drugo zabavno drobujavo. Za mesec januar bode odškodoval častite naročnike s štirimi prilogami. Izhajal bode redno, in ako bi bila kaka številka konfiskovana, izšla bode prihodnja celo polo obsežna; torej bodo naročniki brez izgube. Cena mu je za vse leto 3 gld., za polu leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., katera naj se pošilja upravnistvu v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. — Ker je „Škrat“ najlepši, najcenejši in najboljši slovenski humoristični list, priporočamo ga najtoplejše vsem rodoljubom in čitalnicam, da ga najizdatnejše podpirajo.

O škofovski konferenciji za ilirske pokrajine se je zadnjem času mnogo pisarilo; nekateri trde, da je bila brezuspešna, drugi, da je celo ni bilo, tretji pa, da se je sklenilo odgovoriti duševnemu prouzročitelju v Trstu, da so njegovi nazori o duhovščini v teh pokrajinah napačni. Izvestno je, da je tožil znani veledestojanstvenik tržaški o naši duhovščini, češ, da je napolnjena velehrvaškega in slovenskega duha in da je treba radi tega na njo pritiskati. Volitve za državni zbor se bližajo in nekateri gospodje, katerim ni šlo do sedaj pri volitvah tako, kakor bi sami želeli, mislijo, da je temu kriva duhovščina ter da bi svoj namen dosegli, ako bi škofje začeli duhovščino tlačiti, to je nagovarjati, naj ne dela za narodne može, temveč za lažliberalce, ki so onim gospodom pri srci. Ne boš Jaka!

O tem, kako se vedno bolj izgublja narodna noša med Slovenci, piše nam gospod L. Podgoričan: Spis „Naše slike“ v 2. „Slovanu“ letos opaža, da bi Beli Kranjci verni bili svoji noši ali svojemu kroju. „Slovan“ je svarilno spregovoril: ali njegove besede kalí hudoba, da njegova trditvev ne bode trajna. Mene je povila slovenska mati, mej rojaki živim zmerom in pazim nanje: blizu pred devetimi leti sem prišel v Belo Krajino mej Adlešičane, ki imajo, to je tukaj sploh znano, mej svojimi krajani neko posebno telesno unanjest, obleko, običuje in

mного drugega, da se človek ne more načuditi, ne umeti, kako je to moči mej sokrajani, ki vendar le zmerom občujó z brati: da, pred devetimi leti so bili vsi Adlešičanje bolj, nego sedaj, po svoje oblečeni, vsaj ženstvo. Moški so po leti nosili robače (košulje) vrhu bregoš (gač) iz močnega domačega platna, čizme, gorkejše krvi možje in dečaki pa grdobne „kanone“, kakor nekdanj duhovniki. Navzlic resnim svarilom v cerkvi in o zasebnih prilikah že mnogo mladega sveta ne nosi več bregoš ali gač iz močnega domačidelanega konopljenega platna, ni rokavača iz domače ovčje dlake, le raji pajčevinaste sukneve hlače in drugo gorenjo obleko iz temne kanljive robe. Če so se poprej moškemu hlače jelo trgati, stopila je gospodinja kakor kaka vila, belo oblečena, h kovčegu, zgrajenemu čisto po domače, in gospodarju ali sinu odkrojila gostega platna, pa je zopet imel svoje, res domače hlače, a če je po neizmerno dolgem času le začel luknje kazati telovnik ali rokavač, kupil je Adlešičan po prodani volni svojih ovac belega sukna, dal skrojiti rokavač in telovnik, a nosil je oboje do mrzlega groba. Po zimí mu je kožuh iz mesta Karlovca bil gospod na telesu. Sedaj se na njem pomaša iz pajčevinastega sukna rokavač, ki v kratkem ni več ga ne duha ni sluha. Le gledite jih: zdaj le so privreli od desete božje službe. Oni, ki so domače oblečeni, vsi so lepo beli, oni v tuji obleki pa so nekateri rjavi, nekateri črni, oboji v obleki, ki kaže rebresa in tresó se, zobe jih, v domači obleki pa so vsi čili, gorki. Domača obleka je dolgo trajnost, varčnost in gorkota, tuja, kupljena pa raztrganost, zapravljivost o pičlih novcih.

Modro ženstvo, mlado in staro, nosilo je nekdanj zabunec: suknje, ki sezajo do kolen, žene, to je, da so imele bele, gorke kožuhe, ki jih je skoro vsak gred do pozne smrti. Sedaj pa dobrodejne kožuhe že izpodrivajo rokavači, ki jim, kakor Rusi, tudi rekajo: bekeši. Sezajo jim, ne kakor kožuhí, do kolen, le do bokov, drugemu telesu do kolen je bolj ali mejj uraz gospodar. Zabunec, kožuhí pa bekeši njih cena in ustrajnost! Uh! Novcev pa je mejj in mejj! Zasluzka v tem belokranjskem zatrepu ni ne po leti, ni po zimí nikakega nikdar, zemlja je skopa, pa še malo je ima vsakedo, skoro malo tako, kakor v Čičih! Blagi Slovenci tega okraja, pomislite, kaj ustane iz te prelevitve v obleki, pa utegnete do čéla ostaviti iz tuje robe kraj in zopet se véno poprijeti svoje lepe, tako cene in krepke robe, ki je ne prošne vsaka zima, ne premoči vsaka ulaga, ki torej tudi ni povod tolikim prehladam, izvornu premmogih bolezní. . . .

Svinčene podplatje, katere je svoje dni mislil otresti slovenski renegat Blagotinšek Kaiserfeld, niso še pozabljeni. Kedor bi pa ne veroval, naj si prebere le govor, ki ga je imel dne 13. m. m. v „nemškem društvu“ v Gradci znani sevnški hujškač dr. Ausserer. Potem, ko je povedal potrpežljivim svojim poslušalcem mnogo premlačenih fraz, katere v vsakem fakičnozem listu lahko vsako jutro beró, pokazal jim je kakor novodobni mesija tam za črnožoltimi ograjami državo, „v kateri modri vladar in njega genijalni svetovalec delujeta v blaginjo vseh državljanov.“ Mnogo jednakih, prav po veleizdajstvu dišečih fraz je rabil nadalje nemški ta neodrešeneec. O naši državi pač ni mogel povedati dosti slabega, zato pa ni mogel najti besedi, s katerimi bi bil prehvalil sosedno namu državo „božjega strahu in dobre mravi.“ — Ne vemo, če je bil pri tem zborovanju navzočen vladni poverjenik: upamo pa, da je bil.

„Učiteljski Tovariši“, govorec o snovanju šolske družbe sv. Cirila in Metoda, izrazil je željo, naj se „Narodna šola“ združi z novim društvom. To bi bilo napačno. Delo naj se razdeli. Gmočno stran šolstva slovenskega prevzemí družba sv. Cirila in Metoda: „Narodna šola“ naj se pa lotí knjige. Slovensko pedagogijsko slovnstveno polje je še malone popolnoma pušto. Obilno pri-

znanja si zagotovi, ako je začne obdelovati. Naši mladini še vedno celo, celo nedostaje primernega berila. Kako prav bi ukrenila „Narodna šola“, ko bi hotela prevzeti nadaljevanje Tomšičeve „Knjižnice slovenski mladini“!

Denašnji številki „Slovanovi“ je priloženo vabilo na naročbo „Ljudske knjižnice“, katero častitim bralcem najtopleje priporočamo. Do zdaj so že izšli trije zvezki: v drugem in tretjem je priobčena poučna in kratkočasna povest: „Zlata vas“, katero je poslovenil Fr. Malevašič.

V Ptujih bode začel g. dr. Vekoslav Herman učiti ruski jezik. To je lepo znamenje in mi želimo, da se taki klubi osnujejo povsod, kjer je le mogoče. V tem znamenju bomo zmagali.

Umrli so:

Dragotin Rudež, graščak, deželni poslanec, † na Gracarjevem Turmu dne 21. januarja.

Gospa Ballieu, hči pokojnega barona Mih. Cojza, † v Ljubljani 31. januarja t. l. —

Dragotin Terjašek, kapelan v Šmartinu, † na početku tega meseca, v 62 letu svojega življenja. —

Jakob Vilar, župan in posestnik v Pudobu pri Loži, vrl narodljak in več let predsednik čitalnici, ki si je pridobil lepih zaslug za svoj kraj, † 6. februarja t. l. —

Ivan Zor, c. kr. brzojavni oficijal, mož, ki je bil mučenik zaradi narodnosti in mnogo preganjan. Porodil se 26. maja 1831. † 8. februarja t. l. —

Matej Markič, župnik v Gor. Logatci, † 7. febr.

Ostali slovanski svet.

Sedemdesetletnico svojega rojstva je praznoval dne 4. t. m. vladika Strossmayer. Hrvaški narod je o ti priliki pokazal velikemu svojemu sinu, kako ga neizmerno spoštuje in ljubi. Tudi mi Slovenci ne smemo pozabiti, da je Strossmayer tudi naš; saj ga ni važnejšega slovenskega društva, kateremu bi ne bil dobrotnik. — Pravo praznovanje je odloženo do jeseni in se bode dne 8. septembra slovesno vršilo v Djakovem ob jednem s petintridesetletnico njegovega vladikovanja. Ne dvojimo, da bodo pri ti slavnosti tudi Slovenci zastopani.

Njeg. preuzvišenosti vladiki J. J. Strossmayerju so o njegovi sedemdesetletnici vsi predsedniki učenih, književnih in umetniških zavodov zagrebških, kakor tudi iz vse Hrvaške, poslali to le brzojavno zajedniško čestitko: „Vaši preuzvišenosti, mečmu in velelužnemu podporniku narodne prosvete, čestitajo podpisani predsedniki tukajšnjih (zagrebških) učenih, književnih, umetniških in sorodnih jim strokovnih zavodov o sedemdesetletnici rojstva in želé, da božja previdnost še mnogo let ohrani naši domovini toli slavnega sina na korist in čast njeno. Živio!“ Naj še o ti priliki omenimo dve slovenski čestitki. Jedno so poslali Njeg. preuzvišenosti naši in ostali slovanski poslanci z Dunaja, in se glasi: „Radujemo se, da ste sretno dočekali sedamdesetu godium života i želimo, da Vas Bog uzdrži zdrava, čestita još mnogo ljeta, da vidite uspjeh rodoljubnih nastojanja u korist miloga naroda. Živio!“ Drugo so mu poslali ljubljanski bogoslovci: „Blagovolite sprejeti najsrčnejša voščila o svoji sedemdesetletnici. Da Vas, premilostivi vladika, dobrotljivi Bog ohrani še mnogo let v prospeli svete vere, v blagor in diko naroda, goreče prosijo Njega. Vaši preuzvišenosti udani — ljubljanski bogoslovci.“ — Takisto so čestitali Njeg. preuzvišenosti na predlog gosp. Ivana Hribarja udje „Slovstvenega zabavnega večera“ v daljšem pismu, ki so ga poslali vladiki v Djakovo. K tem iskrenim čestitkam pridružujemo tudi mi svoje in kličemo: „Večna slava prvemu Jugoslovani Josipu J. Strossmayerju!“ —

Vatikan in Strossmayer. Tedaj papež bi imel res z mogočno svojo besedo netiti madžarski šovinizem! — Po poročilih iz Rima pribajajočih pogovarjalo se bode o Strossmayerjevi zadevi skoro v vatikanu. A te vesti Madžarjem niso nič izpodbudljive. Papež Lev XIII. je moder in previden glavlar katoliške cerkve. On je spoznal veliko moč in imenitnost slovanskega sveta, in zato tudi ne bode nikdar dopuščal, da bi se Slovani žalili zaradi Madžarjev. Dokaz temu je članek v „Correspondence Romaine“, o kateri je znano, da ima jako intimne zveze z vatikanom. Ta list govoreč o razporu vladike z mad-

žarsko vlado, pravi tudi to: „Resnično je, da peštanska vlada uporablja vsako priliko, da bi napravila razpor z vladiko; in ker se bliža tisočletnica sv. Metoda, tega velikega blagovestnika slovanskega, hoteli bi ga odstraniti s pozorišča strastnih prizorov ter ga prisiliti, da bi se odrekel vladiške stolice bosenskosremske. Taka je njihova politika. Uveljaviti hočejo svoje neopravičene zahteve in svoje tesnosrčne predsodke. Ali jako bi se motili oni, ki bi mislili, da bode sveta stolica iz političkih razlogov postopala proti vladiki, ki je dobrotnik in slava svoje domovine.“ — To je pač dovolj jasno; ali gospoda v Pešti so slepi, kajti: quem deus perdere vult . . .

Srbska tako imenovana „Narodna biblioteka“ napreduje jako hitro. Tako so je bratje Jovanovići v Pančevu izdali že 89 zvezkov. Ravnokar je izšel imenovani zvezek, namreč: Dela Dositejeva (Obradovića), knjiga VIII. S tem zvezkom so dokončana vsa dela Obradovićeve, kar zato omenjamo, ker želimo ustreči tistim Slovincem, kateri bi si radi kupili srbske knjige dober kup, in jim zato priporočamo, naj se naročajo na „Narodno biblioteko“ braće Jovanovića. Predplača na 24 zvezkov iznaša 3 gld. 50 kr., a posamični zvezki so po 18 krajcarjev (40 par).

Ilustrovana istorija srpskog naroda, od najstarejših časov pa do današnje kraljevine — je naslov knjigi, katero izdaje Kosta Mandrović na Dunaji. Knjiga, izhajajoča v zvezkih, je namenjena narodu in šoli. Ravnokar je izšel deveti zvezek; ima 190 slik. Založnik Jos. A. Massanetz & Comp. na Dunaji. Cena 20 krajcarjev.

Pod pokroviteljstvom kneza Aleksandra in pod predsedništvom mitropolita Klimenta se je osnoval v Trnovem na Bolgarskem odbor, ki hoče prirediti letošnje leto veliko cirilometodsko slavnost in povabiti na njo zastopnike vseh slovanskih plemen. Vidi se torej, da bode imela tudi ta na bolgarski svobodni zemlji osnovana slavnost poseben, za slovanski svet jako znamenit pomen.

Gramatické základy jazyka slovinského. Sepsal Fr. Vymazal. Nakl. K. Winklera v Brnč 1885. — Tudi ta knjižica je jeden izmed mnogih dokazov, da so se začeli naši bratje na severji brigati za nas Slovence. Na 66. straneh razlaga pisatelj prav praktično poglavitna pravila slovenske slovnice, poudarjajoč le bolj to, kar je v slovenščini drugače, nego v češčini, in pristavlja posamičnim paragrafom obilo vaj za prelaganje iz slovenščine. Ostalih 60 strani pa je napolnjenih z dobro izbranim slovanskim berilom, prozaičnim in pojetskim, pod katerim so na vsaki strani manj znane besede češki tolmačene. Pisatelj kaže v tej knjigi temeljito znanje slo-

venščine; zato jo z dobro vestjo priporočamo kakor Čehom, katere zanimajo proizvodi naše literature, tako tudi še posebno Čehom živečim med Slovenci, ki se hočejo naučiti slovenščine. Glede posamičnosti naj omenimo nekaj malega. Pisatelj n. pr. rabi strešico z večine nad e in o, (ě, ô), kadar sta ta dva samoglasnika nastala iz starih nosnikov ě, ŏ; to se ne ujema po vsem z navadno pisavo, ki to strešico stavi nad široki e in o, kakor: řěcem, vōda itd. Napačno je: str. 23.: pridevljati, str. 25.: natveziti (nam. natvezti), str. 45. nje (ji) (nam. nje, je) str. 59. znotranj (nam. znotraj, vnitř).

„Česká ústředni matice školská.“ Sedaj ko pri nas ustanovljamo šolsko „Družbo sv. Cirila in Metodá“, bode zanimalo naše občinstvo zvedeti glavne podatke iz poslednjega letnega poročila „Česke osrednje matice šolske“. Pododborov je imela ta matica v letu 1884. po raznih krajih na Češkem, Maravskem in Šleskem 181, vseh članov pa 22.574. Dohodki so iznašali od njegovega ustanovljenja do konca oktobra 1884, tedaj ne popolnoma v treh letih 563.785 gld. 55 kr., izdatki pa: za šole na Češkem 202.057 gld., na Moravskem 101.245 gld. in v Šleziji 13.244 gld.; tedaj vкуп 316.546 goldinarjev. Šol vzdržuje „Osrednja šolska matica česka“ 57, in sicer 30 otročjih zabavišč, 25 osnovnih šol in dva gimnazija, na katerih je bilo 8726 učencev in učenk in 174 učiteljskih moči. V jedinem lanskem letu je prejela matica 210.928 gld. Njeno čisto imenje je iznašalo koncem oktobra 1884. leta 218.524 gld. 6 kr. — To je res delovanje, katero budi priznanje; to je požrtvovalnost, kakersni bi zastoj iskali podobne v prosvetnem življenju narodov. Saj je pa tudi geslo vsakemu zavednemu Čehu: rešujmo češko deco ponemčevanja in skrbimo s tem za bodočnost naroda. Zato pa tekmujejo posamičniki in društva, občinski zastopi in okrajni odbori, da dokažejo, kako dobro vedo ceniti namene matice. Po tisoče goldinarjev donajajo javne veselice, ki se prirejajo na korist „Osrednji šolski matici“. Tako je na priliko bazar v Pardubicah, neznatnem, okoli 12.000 prebivalcev broječem mestu, dal čistega dohodka 4022 gld. 18 kr., narodna slavnost v Karlinu 3926 gld. 26 kr., slavnost v Chrudímu 3912 gld.; slavnost na Smíchovem 3100 gld. in zabava, katero so letos o novem letu priredile rodoljubne dame praške, donesla je društveni blagajnici zopet čez 2500 gld. dohodka. — Če bode slovenska požrtvovalnost primeroma le deseti del tolika, kakor je češka, tedaj ne dvojimo, da ne bi tudi naša šolska družba mogla veliko koristnega storiti za osnovno šolsko slovensko tam, kjer mu v narodnem oziru preti nevarnost. Stori naj pa za njo vsak domoljubno svojo dolžnost!

Tudi slovenskemu občinstvu dobro znani češki profesor dr. Kvičala je praznoval dne 8. minolega meseca petindvajsetletnico svojega učiteljevanja na praškem vseučilišču. Češki narod mu je o tej priliki dokazal, kako ga ljubi in spoštuje, kajti vsa znanstvena društva in korporacije so poslale k njemu v dan slavnosti posebna poslanstva, da mu čestitajo; po pošti in brzojavu pa je prispelo preko dve sto pozdravov in odlikovanj. — Profesor Kvičala se je v državnem zboru potezal tudi že za naše šolstvo; zato mu tudi mi želimo, da bi še dolgo živel uzvišenemu svojemu poklicu in vroče ljubljenu svojemu narodu.

Poljsko šolo na Dunaji namerja ustanoviti dunajsko poljsko društvo „Zgoda“. Ako se ta nakana uresniči, imela bode avstrijska prestolnica namah tri slovanske osnovne šole, namreč: češko, srbsko, ki se odpre na začetku prihodnjega šolskega leta, in poljsko. Gotovo lep dokaz slovanske zavednosti in slovanskega napredka!

„Zpod jarma“ je naslov zbirni pesmi znamenitega pesnika in rodoljuba slovaškega, Svetozarja Hurbana Vajanskega, katera je izšla kot 20. zvezek

„Politických besed“ v založbi Ed. Valečke v Pragi. Pesmi te zbirke so polne gorečega rodoljubja do ubogega, potlačenegega, a dobrega in poštenega naroda slovaškega. Srce boli pesnika o pogledu po svoji domovini, ker mu od vseh strani doné na uho vzdihli sužnjosti in pritožbe o brezpravji. Razumeti ne more, zakaj je vse to gorje dohitelo ravno njegov narod in zato se mu iz srca usilijo besede:

„Len jedno ožiar, Hospodine,
Ty svetla večný, svítý zdroj:
Prečo tak trpí, zmierí, hyne
Ten dobrý, sladký národ můj?“

A pesniku se vender jasni čelo o pogledu v bodočnost, kajti on vidi, da to trpljenje ne bode trpelo večno, temveč da se bližajo časi, v katerih bode tudi narod slovaški prenehal biti rob tujcem ter bode postal sam gospodar na svoji zemlji.

Mnogo pesmi v tej zbirki se odlikuje tudi z ostro satiro in dobrim, zdravim humorjem. Najznamenitejša med temi je satirska pesem „Povod mad'aronstva“, katera šiba renegatstvo.

Razstava Matejkova in Brožíkova v Pragi.

— Ta dni je bila v veliki dvorani staromeške mestne hiše v Pragi razstavljena Jana Matejka ogromna slika: „Prisega pruskih poslancev kralju poljskemu.“ Ta 54 četvornih metrov obsezajoča slika predočuje oni zgodovinski trenotek, v katerem je vzhodnopruski dedni knez Albreht prisegel udanost in zvestobo mogočnemu poljskemu kralju Sigmundu I. Slika, katera je bila pred tem razstavljena v Poznanju, odlikuje se po sodbi prvih kritikov z velikansko koncepcijo, živim koloritom in onim gorečim rodoljubjem, katero iz vseh zgodovinskih slik Matejkovih napravlja apoteoze polonizma. — V kratkem se bode razstavila v isti dvorani tudi slavnega češkega umetnika Václava Brožíka nova velika slika „Kolumb“. Razstavljalec Sedlmayer je odstopil četrti del ustopenne mestni blagajnici za nakup Brožíkove slike „Hus“. — Tako bode tedaj praško občinstvo imelo priliko občudovati nesmrtna umotvora dveh slovanskih umetnikov, katerih imeni sta zasluli po vsem prosvetem svetu.

Slavni poljski slikar Jan Matejko je dovršil, kakor se poroča iz Krakovega, na naročbo Heliodorja Swiatopelka Czetwertińskiego, novo neveliko sliko „Złota brama“ (zlata vrata). Kakor vsa dela tega velikega mojstra kolorita, vzbuja tudi ta najnovejša slika njegova splošno občudovanje. Razstavljena bode nekoliko dni v krakovskem narodnem muzeji.

Slavni poljski pesnik Edward Antoni Odyniec je umrl v Varšavi dne 15. m. m. v 80. letu svoje dobe. Pokojnik je bil najiskrenejši prijatelj Mickiewiczem in je z njim potoval po Nemškem, Švici in Italiji. Za Mickiewiczem je bil najznamenitejši pesnik poljski, zato bodemo o njem in o pomenu njegovem za poljsko slovstvo izpregovorili še v jedni prihodnjih številki.

Znamenite starine. Minoli mesec se je našlo v dolblini zidu v nekem predsoblji krakovskega magistrata kakih 20 starih portretov poljskih kraljev. Bili so tako zakajeni in zamazani, da je bilo prav teško določiti, iz katere dobe so. Še le previdnemu ravnanju z nepričakovano to najdbo, o kateri se je takoj naznanilo slikarski akademiji, posrečilo se je potrditi, da so te slike raznih poljskih kraljev od najstarejše dobe do varšavskega kneza Friderika II. Tudi slike na polo bajeslovnih osebnosti Wande, Ziemomysła in Piasta se nahajajo med njimi. — Čudno je, da se o njih toliko časa ni ničesar vedelo.

Znameniti rodoljub, dvorni svetovalec Adam Dobrjanskij, izdal je na Dunaji, kjer že delj časa živi,

brošuro o stanji Rusov v Avstriji. V ti knjižici se pritožuje Dobrjanskij, da je ruski narod v Galiciji, Bukovini in na Ogrskem popolnoma zapuščen in da se ravna ž njim tako, kakor da bi njemu ne veljale iste pravice, katere drugim narodom v državi. Zato poziva merodavne kroge, naj poskrbe, da stori takemu ravnanju v interesu avstrijske državne ideje konec, kajti ako se bodo vršili neprestani atentati na njegovo narodnost in versko njegovo prepričanje, imelo bo to za posledek, da bo ruski narod v pravoslavji iskal sredstva za obranitev svoje narodnosti in da bodo nastajale v njem prikazni, ki se zdé, da so v protivji z avstrijsko državno mislijo. — Daj Bog! da bi spoštovani rodoljub ne bil te brošurice napisal brezuspešno in da bi se v merodavnih krogih avstrijskih vendar že spoznalo, da so zadovoljni in srečni narodi najboljšje porošstvo za razvoj, slavo in moč države.

„Biblioteka russkih pisatelej.“ K vintilijan O. Lužnickij je začel v Levovem izdajati spise znamenitejših ruskih pisateljev v perijodski izhajajočih zvezkih, katerih vsakemu bo cena po 30 krajcarjev. Prvi zvezek, ki je ravnokar izšel, obseza na 79 straneh osmerke Iv. Turgenjeva povest „Asja“ in začetek povesti „Klara Milič“. Onim Slovencem, ki se pečajo z ruskim slovstvom in ki iz svoje izkušnje vedo, kako težavno in poleg tega tudi drago je naročanje knjig iz Rusije, bo ta knjižnica gotovo dobro došla. Naroča se v „Knjižnom magazini Stavropigijškoga Instituta, ulica Russkaja nr. 3“ v Levovem.

„Slovenskije ključi.“ Pod brdom, na katerem je sezidano rusko mesto Izborsk v pskovskem okrožji, nahaja se več bistrih studencev, katere imenuje narod „slovenskije ključi“ (slovenski studenci). Zanimivo bi bilo zvedeti, če se tudi drugod po Ruskem nahajajo lastna imena s pridevkom „slovenski“.

„Božestva drevnih Slayjan“ (božanstva starih Slovanov) je naslov obširnemu delu, katerega prvi zvezek je izšel te dni v Petrogradu. Pisatelj A. S. Famin-

cin, čegar preiskavanja o tej zadevi se opirajo na slovansko narodno pesništvo, na narodne pripovedke in običaje, storil je z izdajanjem te tehtno in korenito pisane knjige veliko uslugo slovanski bajeslovni znanosti.

Boleslav v Mihajlovič Markjevič, romanopisec ruski, mrl je dne 18. novembra l. l. v 62. letu svojega življenja. Najznamenitejši njegovi romani so: „Četvrt vjeka nazad“, „Perešom“ in „Bezdná“. Vsi trije romani, katerih poslednjega pisatelj ni dokončal, so celota; v njih nam podaja pisatelj jako zanimivo in s posebno darovitostjo posneto sliko razvoja ruske družbe v poslednjih pet in dvajsetih letih. Markjevič je bil pristaš slavjanofilske stranke in je semtrtje tudi kot publicist deloval za njena načela.

Sibirska železnica. Sploh je znano, da Rusija v narodnem gospodarskem oziru jako napreduje in da o njej že davno ne velja več izrek evropskega državnika, da je železen kolos na prstenih nogah. Ravno sedaj pa iz velike in mogočne slovanske države prihaja preimeno poročilo, da hoče Rusija napraviti v narodnogospodarskem svojem razvoju nov orjaški korak: da se poprične dogotoviti sibirsko železnico. Celo vrsto let se že govori in piše na Ruskem o tem načrtu. Sedaj pa prihaja iz Petrgrada poročilo, da se ima železnica, katera bo po svoji dolgoti prekosila ameriško pacifiško železnico, v kratkem začetki graditi, ker je najvažnejše vprašanje glede njene poti bilo v ministerskem svetu in tehnični pisarni že rešeno. Dosle je namreč šlo za to, ima li glavna proga imeti svoje izhodišče v Nižnjem Novgorodu ali Samari. To načelno vprašanje se je s tem rešilo, da se bodeda gradili dve progi in sicer prva iz Nižnjega Novgoroda čez Kazanj v Jekaterinograd, druga pa iz Samare čez Ufo v Jekaterinograd. — Jekaterinograd, kateri po tem načrtu postaje posebno važen, je središče uralskih rudnikov. V reki Iset, ob kateri je sezidan, dobiva se mnogo zlata. Ustanovljeno je bilo to mesto leta 1723. in sicer kot neznatna naselbina: sedaj ima pa čez 30.000 prebivalcev.

Razne novice.

Znani trojanski konji so zopet v navadi, samo s tem razločkom, da so jih nekdaj rabili junaki, a danes pa trgovci. Francoski carinarji so namreč zapazili, da se je število lesenih konj zadnji čas v Parizu silno pomnožilo. Toda sumnja, čemu toliko teh konj, odkod ta manija, ni jim dala mira, in odprli so jednega konja in glej! v njem je bilo najfinejših smodek in tobaka. Kakor znano, je za te smodke velik davek, ali je tudi velika zvitost tihotapske glave.

Čudovita naravna prikazen se nam poroča iz Solnograda. Potniki so dne 16. m. m. na potu „Maxglau-Mülln“ občutili nenavadno toploto. Temperatura je bila — 6 stopinj, in kar namah v kratkih prenehljajih se je povišala čez 20 stopinj. Ni bilo vetra in potniki so se kar gledali, ko jim je postajalo gorko, kakor da bi bili v gorki sobi. Ta gorkota je trpela kakih sedem minut in je potem nagloma minila. Ta prikazen se je ponavljala na potu od 1000 korakov trikrat. Jednaka prikazen se je tudi opazila v okolici pri Hetzendorfu blizu Dunaja.

Neki Anglež je nedavno sam brez voja šel na goro Dent de Jaman. Noč ga je prehitela, predno je dospel do vrhunca. Zgrešil je pot; vendar si je bil vsaj toliko v svesti svoje nesreče, da je taval okoli in da ni zaspal, kajti ako bi bil zaspal, zmrazil bi v spanji gotovo. Drugi dan so ga ljudje odnesli z nevarnega mesta, ali vsi

prsti na nogah so mu zmrzli. Ta noč mu je bila brez dvojbe jako mučna.

Iz Madrida se poroča listu „Journal des Débats“ od dne 11. januarja: „V nekaterih predelih Granade so zapazili ljudje, da solnce čez gore pol ure pozneje prisije, nego pred potresom. Iz te izredne prikazni se sklepa, da so se bregovi Sierre Nevada povzdignili za nekoliko stotin metrov.“ — K temu poročilu pristavljamo:(?).

Previdnost ni ravno najslabša lastnost človeška. Zlasti previdna je bila neka dama na Dunaji, katera je hči „sveta na deskah“. Kakor se ni moglo drugače zgoditi, zaljubi se neizmerno vanjo bogat Dunajčan. Že zdaj pa moramo povedati, da sta oba bila katoliške vere. Vse je že bilo gotovo in dan poroke se bliža. Mlada nevesta pa zahteva od svojega čestilca, naj prestopita oba k protestanstvu. On pa tega noče in noče. In vselej ko sta bila skupaj, zahteva ona neprestano, da ji ustreže ti želji. Ko nekega dne spet slonita pri oknu — in bilo je malo dni pred poroko — sili ona še vedno in ne odjenja. Konečno jo vpraša on, ki je bil silno zaljubljen, zakaj ga vedno s tem nadleguje. — Vidiš, pravi nevesta, kako je to dobro, ako postaneva protestanta; ako bi bila katolika in ne bi mogla živeti v zakonu, ne moreva se ločiti; ako pa sva protestanta, ločiva se lahko koj, kader hočeva, ako ne bi mogla živeti, in oženiva se

lahko spet oba. Ženin odide. Drugi dan ji pošlje pismo, v katerem izjavlja, da mu je ljubša ločitev pred poroko, nego pa po poroki.

Zavist ni gotovo hvale vredno svojstvo človeško. Duhovi vseučilišča padovanskega so se silno razburili, in v dvoranah, posvečenih znanosti, ni več miru in reda. In kaj je uzrok temu? Neki profesor fizijologije, Brunetti, ne more trpeti, da mu je njegov profesorski tovariš vse dijake k sebi zvalil. Zato ga ta jezi o vsaki priliki, kjer ga le more. Tako mu je nekega dne poskril v njegovem kabinetu vse mikroskope. Ali to še ni bilo toliko. Treba ga je bilo še bolj jeziti, zato mu je izpustil v dvorano vse zajce, s katerimi je eksperimentoval. Ti zajčki so jeli skakati po klopih in so jezili profesorja, ki jih je z velikim trudom polovil. In zaradi tega vlada velika razburjenost v Padovi. Sam rektor je v zadregi in je že telegrafoval naučnemu ministerstvu o tej zadevi.

Kako prosveta počasi prodira in kako teško se pretrgajo stare sponse, v katere je ukovan človeški um in znanje, priča nam najjasnejše berlinska akademija znanosti. Ta akademija, osnovana s pomočjo slavnega Leibnitza, obečala je leta 1732. — torej še ni tako dolgo — čarobno knjigo iz svojega arhiva tako imenovani Specaculum Salomonis, da bi ž njo izkopali zaklade, zakopane — kakor se je stanovitno trdilo — nekje v okolici Lebusa!

Redko navado še imajo v grofovini Somersetu, kakor se poroča iz Londona, na večer tako imenovanega „twelfth night“, to je 7. januarja. Pravi se, če kdo to noč pod jablano ali na nji poje in veje z jabelkovicem pokropi, da bode jablana obilo rodila. Hlapci napominane grofovine se zbirajo in z bobnanjem in piščaljo obiskujejo vse bližnje vrte. Jedni se vspno na veje in jih pokrope z jabelkovicem, drugi pa pojo spodaj

in strelajo. Seveda gospodar jim mora zato dati dosti pijače, navadno jabelkovec. Pokropivši jablane v enem kraju, krenejo drugam vriščoč in ukajoč. Navada je neki jako stara, celo še iz poganskih časov.

Vse mesto Steyr se je razburilo, ko se je zvedelo, da je nenadoma izginil poštar Josip Pessl v Neuzeugu. Poštar Pessl je dober uradnik in svojega posla popolnoma zmožen. Dne 6. januarja je odpotoval v Lincec in se je vrnil v torek dne 13. januarja. Prišedši domov, izjavil je, da ne ve, kje je bil ves čas in kaj se je ž njim godilo. Pessl pravi, da je zato šel v Lincec, da bi menjal državne papirje v vrednosti okoli 4000 goldinarjev. V Linci se mu je pridružil gospod, ki ga on ni poznal, in od tega trenutka ne ve več, kaj se je ž njim godilo, samo toliko se še spomina, da mu je v Kleinreiflingu neki tujec urinil v roko vozni listek in ga porinil v železniški vagon. Tistih 4000 goldinarjev ni več! Samo ob sebi se umeje, da je dolgi izostanek Pesslov vznemiril njegove sorodnike; o njem samem so se raztrosile raznovrstne vesti celo v novine. Koj so začeli preiskavati pošto in so se uverili, da je vse v najlepšem redu, tudi Pessl sam je imovit mož, torej ni bilo nikakršnega uzroka, dvojiti o resničnosti njegovega pripovedovanja. — Drugi zopet poročajo, da se je Pessl z nekim gospodom zajedno v Lincec vozil, kateri ga je potem povabil, da sta se oba v vozu od kolodvora v mesto peljala, kar je tudi storil. Na potu je nenadoma zaspal. Ko se je zopet zavedal, vozil se je v nepoznanem kraju z drugim tujcem. Vozil ja je kmet do kmečke hiše, kjer je bil Pessl četiri dni zaprt. V torek so ga izpustili in mu dali vozni listek, spremili ga do kolodvora, kjer se je spet popolnoma osvestil še le v vagonu. Ko je pregledaval svojo denarnico, ni bilo več vrednostnih papirjev v znesku okoli 6000 goldinarjev.

Listnica upravnštva:

Prečastiti gospod Josip Šlakar v Šmariji: 1 goldinar ste nam poslali lani preveč. Zato nam tedaj, ko boste obnavljali naročnino za letošnje drugo polulete, blagovolite namesto 2 gld. 30 kr. poslati le 1 gld. 30 kr. — Velečastiti gospod Boštijan Gradišnik v Bilčovsi: Naročnino smo prejeli v redu. Ali Vam list ne prihaja redno? — Čast. g. F. M. v M. Oprostite pomoto v odpravnštvu. V bodoče se ne bode več ponavljala. — Gosp. prof. J. Ž. v Ljubnem: Žal, da Vam ne moremo postreči z lanskiimi številkami „Slovana“.

Čast. g. F. V. v M.: Štev. 17. smo Vam poslali. Ko boste obnavljali naročnino za 2. četrtletje, blagovolite za njo priložiti 10 kr. Štev. 20. nam je čisto pošla; štev. 30. pa je bila zaplenjena.

Veleč. gosp. F. P. v P.: Štev. 10.038 ni zadel ničesar. — Mnogi gospodje naročniki nam pošiljajo reklamacije v zaprtih pismih in mi moramo od njih plačevati kazen. Opozarjamo torej, da so reklamacije le tedaj poštnine proste, ako se pošiljajo v odprtih, tedaj ne zapečatenih ali zalepljenih pismih.

Listnica uredništva:

V številki 2. na strani 30. ima v 25. vrsti drugega predela od zgoraj stali „Henryk Siemiradzki v Moskvi“, kar naj častiti bralci blagovoljno popravijo. — Naj še pristavimo, da nam tu pa tam ostane kaka tiskovna pomota, katere ne zagleda korektor, da bi jo še o pravem času popravil. Tako n. pr. mora biti na zadnji strani 2. številke: izpolnjen namesto: Vender se te stvari redko prikazujejo, in naših bralcev, kateri vedo, po katerih načelih urejamo list, naj ne motijo preveliko.

Gosp. M. G. v G.: Poslana pesem ni še godna za tisek. Sicer pa je videti, da imate pesniški dar, in žal bi nam bilo, ako bi Vas ta prva pokušnja odvrnila od daljnega pesnikovanja. Izogibajte se le vedno vsake trivijalnosti, pazite na logično razvijanje in razporejanje misli in skrbite za slovnično pravilen jezik. Stihom na ljubo se ne sme n. pr. rabiti dovršna oblika glagolova, kjer bi morala stati ponavljalna. Upamo, da dobimo od Vas v kratkem dovršenejših pesniških umotvorov, nego je bil poslani.

Gospodu pisatelju člankov o slovenski liturgiji: Kakor vidite, porabili smo tudi poslane drobnosti; blagovolite nam jih torej večkrat poslati. O misli, katero ste izprožili, bode se govorilo še natančneje v odboru ad hoc, in upamo, da Vam bodemo mogli v kratkem kaj določenega poročati.

T—1.: Iz poslanih pesmi bomo priobčili morebiti III., IV. in VI.; ostale niso godne za tisek. — Oblika Vaših pesmi je sploh lepa, pravilna in prikupljiva; a pazite na to, da ji bode jednaka tudi vsebina. Pred vsem se izogibajte pesniške proze in pa preniskih pesniških motivov. Nehvaležno in nedostojno je na primer: rogati se dekletu, katero Vas je prej ljubilo in smešiti te njene čute. — Obljubljeno blagovolite nam poslati na pogled.

Veleč. gosp. S. G. na G.: Popravek je prišel, ko je bila prva pola že natisnena.

Velečastiti gospod V. M. na B.: Ker nimamo ruskega zbornika pri rokah, prosimo Vas, da nam pošljete njega prepis. Pesem je lepa, a prevod potrebuje semtertje poprav. Potem bode še le goden za tisek.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vsé leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnštvu, dopisi pa uredništvo na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.